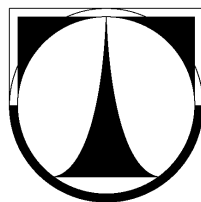

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta pedagogická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Barbora Čeřovská

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra : českého jazyka a literatury
Studijní program : 2. stupeň
Kombinace : český jazyk – německý jazyk

Komiks v četbě dětí a mládeže – jeho využití v české literatuře na 2. stupni ZŠ

The Comics in Reading Activities of the Children and the Youth – their Use in the Czech Language Lessons at the Second Grade of the Primary Schools

Diplomová práce: 04-FP-KČL-010

Autor:

Barbora Čeřovská

Podpis:

.....

Adresa:

Ruprechtická 1224/66

460 14, Liberec 1

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Váňová

Konzultant: Mgr. Jarmila Sulovská

Počet:

stran	obrázků	tabulek	příloh
55	45	-	23

V Liberci dne: 15. 5. 2006

Poděkování:

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi s diplomovou prací ochotně pomáhali. Mé díky patří vedoucí práce paní Mgr. Kateřině Váňové a konzultantce paní Mgr. Jarmile Sulovské za odborné rady. Děkuji panu řediteli ZŠ v Aši Mgr. Šebrlovi a ostatním paním učitelkám za pomoc při realizaci projektu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mojí mamince za finanční a morální podporu a celé rodině za pomoc a trpělivost při studiu.

Prohlášení:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mě požadovat úhradu nákladů, které jsme vynaložila na tvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Barbora Čeřovská

V Liberci dne: 15. 5. 2006

.....

Komiks v četbě dětí a mládeže – jeho využití v české literatuře na 2. stupni ZŠ

RESUMÉ

Komiks, obrázkový kreslený seriál, je masově rozšířeným a prudce se rozvíjejícím žánrem 20. století.

Cílem diplomové práce je na základě studia odborné literatury a zmapování situace na 2. st. ZŠ vytvořit v rámci pedagogické praxe projekt pod názvem „Komiks v hodinách ČJL.“

Práce obsahuje vlastní plán projektu, který nabízí možnosti využití komiksu v hodinách českého jazyka a literatury na základních školách.

Realizace návrhu a výsledky jsou zaznamenány a s fotodokumentací tvoří důležitou část diplomové práce.

The Comics in Reading Activities of the Children and the Youth – their Use in the Czech Language Lessons at the Second Grade of the Primary Schools

SUMMARY

The comics, as a picture serial story, is wide spread and intensively developing genre in the twentieth century.

The aim of this Thesis is to find out about the situation at the second grade on the basis of studying professional and create, as a part of pedagogical training, a project called „The comics in the Czech Language Lesson.“

The Thesis includes the plan of the project which offers options of using comics in the Czech language lessons.

The implementation of the project and the outcomes are recorded and together with photocopies form an important part of the Thesis.

**Der Comic im Kinder- und Jugendlesen – sein Ausnützung
in der tschechischen Literatur auf der zweiten Stufe der
Grundschule**

ZUSAMMENFASSUNG

Der Comic, eine Bildgeschichte, ist massenhaft erweitertes und stark entwickeltes Genre des 20. Jahrhunderts.

Das Ziel der Diplomarbeit ist, auf Grund des Studiums der Fachliteratur, ein Projekt mit der Titel „Comic in den Stunden der tschechischen Sprache und Literatur“ innerhalb der pädagogischen Praxis zu bilden.

Die Arbeit enthält einen Plan des Projekts, das die Comicverwendungsmöglichkeiten in den Stunden der tschechischen Sprache und Literatur auf der Grundschule anbietet.

Die Realisierung des Konzepts und die Ergebnisse sind notiert und mit der Fotodokumentation bilden wichtiger Teil der Diplomarbeit.

Obsah

1) ÚVOD	1
2) TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1 Termín „komiks“	3
2.2 Historie komiksu	3
2.2.1 Předchůdci komiksu	4
2.2.2 Komiks – jeho skutečná podoba	5
2.2.2.1. „Bublina“ – součást skutečného komiksu	6
2.3 Komiks – žánr 20. století	7
2.3.1 Vývoj a zakladatelé českého komiksu	8
2.3.2 Současný komiks a jeho tvůrci očima publicisty a spisovatele Vlastislava Tomana	12
2.3.3 Současný tvůrce komiksu pro dospělé	14
2.4 Charakteristika komiksu	15
2.4.1 Základní typy komiksu	18
2.5 Shrnutí	20
3) PEDAGOGICKO-APLIKAČNÍ ČÁST	21
3.1 Úvod k pedagogicko-aplikační části	22
3.2 Projekt a projektové vyučování	23
3.3 Představení vlastního projektu „Cesta k úsměvu“	25
3.3.1 Charakteristika tříd	26
3.3.1.1 Třída VIII. A	26
3.3.1.2 Třída VIII. B	26
3.4 Realizace projektu „Cesta k úsměvu“	28
3.4.1 První hodina	28
3.4.1.1 Reflexe – třída VIII. A	29
3.4.1.2 Reflexe – třída VIII. B	29
3.4.2 Druhá hodina	30
3.4.2.1 Reflexe – třída VIII. A	31
3.4.2.2 Reflexe – třída VIII. B	32
3.4.3 Třetí a čtvrtá hodina	32

3.4.3.1	Reflexe – třída VIII. A	34
3.4.3.2	Reflexe – třída VIII. B	35
3.4.4	Pátá hodina	36
3.4.4.1	Reflexe – třída VIII. A	37
3.4.4.2	Reflexe – třída VIII. B	38
3.4.5	Šestá hodina	38
3.4.5.1	Reflexe – třída VIII. A	39
3.4.5.2	Reflexe – třída VIII. B	40
3.4.6	Sedmá hodina	40
3.4.6.1	Reflexe – třída VIII. A	41
3.4.6.2	Reflexe – třída VIII. B	41
3.4.7	Osmá hodina	42
3.4.7.1	Reflexe – třída VIII. A + VIII. B	43
3.4.8	Devátá a desátá hodina	43
3.4.8.1	Reflexe – třída VIII. A	44
3.4.8.2	Reflexe – třída VIII. B	45
3.4.9	Jedenáctá hodina	46
3.4.9.1	Reflexe – třída VIII. A + VIII. B	46
3.4.10	Dvanáctá hodina	47
3.4.10.1	Reflexe – třída VIII. A + VIII. B	48
3.5	Shrnutí projektu	49
3.6	Další možnosti využití komiksu ve vyučovacích předmětech na 2. stupni ZŠ	50
4)	ZÁVĚR	53
5)	LITERATURA	54

1. Úvod

V diplomové práci se budeme zabývat komiksem¹, obrázkovým kresleným seriálem, v současné době masově rozšířeným, prudce se rozvíjejícím a mezi mládeží stále oblíbenějším žánrem.

Naším cílem je na základě studia odborné literatury a zmapování situace na 2. stupni ZŠ vytvořit projekt pod názvem „Komiks v hodinách ČJL.“

Celá práce bude rozdělena na dvě hlavní části. V první – teoretické se budeme věnovat historii, vývoji, charakteristickým prvkům, jazyku a typům komiksů. V neposlední řadě se zmíníme o autorech, kteří se na tvorbě komiksů podíleli a podílí.

Druhá část bude pedagogicko–aplikační. V rámci souvislé pedagogické praxe na Základní škole v Aši jsme realizovali projekt, který jsme vytvořili na základě teoretických materiálů. Projekt trval 12 hodin a probíhal ve dvou paralelních osmých třídách. Veškeré poznatky a výsledky jsme zaznamenali a spolu s dokumentací z průběhu projektu se stanou součástí diplomové práce. V závěru pedagogicko–aplikační části zmíníme různé možnosti využití komiksu v rámci vyučovacích hodin na základní škole.

---

¹ Martincová, O. a spol.: Pravidla českého pravopisu. Praha : Fortuna 1999.

2.

**Teoretická
část**

2.1 Termín „komiks“

„Intersémiotický narativní žánr, líčící událost či příběh prostřednictvím série kreseb zpravidla doplněných textem.“²

Komiks, obrázkový kreslený seriál, je považován za velmi produktivní žánr dnešní doby; je mu připisována velká budoucnost. Název vychází z amerického termínu „comic strips“³, což volně přeloženo znamená, pás komických obrázků.

2.2 Historie komiksu

Než budeme hovořit o současné podobě komiksu, je důležité zmínit jeho dlouholetý vývoj.

Před mnoha tisíci lety zachycovaly kresby na skalách a v jeskyních tamější život lidí. Na různých nástěnných malbách byly vyobrazeny lovecké scény, lidé s luky a šípy, divoké šelmy (jeskynní medvěd, mamut), dále ladnější zvěř (gazely, jeleni). Všechny uvedené prvky spojovala vnitřní souvislost. Tehdejší lidé usilovali o přesné grafické vyličení průběhu lovu. Nezáleželo na technickém provedení, ani zda se jim podařilo zachytit realitu děje. Nejdůležitější byla tendence graficky „vyprávět“ beze slov, pouze prostřednictvím obrázků. Podobných maleb se zachovalo nesčetné množství.

Později Římané zanechali vynikající příklady kresleného vyprávění. Za zmínku stojí např. Trajánův sloup, postaven v Římě v roce 113 našeho letopočtu na oslavu vítězných bojů s Dáky. Není

---

² Mocná,D.-Peterka,J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. Praha : Paseka 2004.

³ Termín „comic strips“ není maximálně výstižný pro komiks, Američané ho používají libovolně jak pro dramatické tak i lyrické příběhy. Ve Francii se takovému vyprávění říká „bandes dessinées“ a v Itálii „Fumetto“. Původně znamenal výraz pouze anýzový likér, vytvářející ve vodě obláčky, podobné obláčkům kouře. Později nabyt „fumetto“ významu obláčku, bubliny, která v ilustrovaných příbězích vychází z úst postav a graficky zřetelně naznačuje jazykový projev komikové postavy v daný okamžik.

pochyb, že při jeho tvoření byl dán volný průběh nejen paměti, ale zejména fantazii. Autoři se snažili výtvarnou podobou podat rozsáhlou zprávu o válkách. Podrobným líčením kolikrát předčili i teoretické záznamy historiků.

Dalším příkladem kresleného vyprávění, je gobelín z francouzského městečka Bayeux. Skoro 70 metrů dlouhý pás lněné látky zachycuje veškeré události, které vedly k dobytí Anglie Normany v roce 1066 pod vedením Viléma Dobývatele⁴. I tento příklad podává důkaz o velkém zájmu středověkých lidí vyprávět prostřednictvím obrázků o událostech z jejich doby. Slovo bylo zbytečné, nepotřebovali ho. Vyvolávali u recipienta spontánní pocit, že je přímým účastníkem příběhu. V myšlenkách a fantazii si vytvářel vlastní slovní doprovod. Nelze říct, zda se v tomto případě jednalo už o komiks, ale pomalu se k němu přibližoval⁵.

2.2.1 Předchůdci komiksu

S prohlubováním obrázkových příběhů do ostré satiry přišel Angličan William Hogart (1694-1764). V jeho pracích se objevil hrdina, u kterého se začaly projevovat autorovy erotické imaginace.

Další předchůdce komiksu je nezbytné hledat mezi satirickými kreslíři a karikaturisty. Pokračovatelem Hogarta byl Angličan Thomas Rowlandson (1756-1827). Za zmínku stojí jeho vynikající seriál o Doktoru Syntaxovi, nezapomenutelném typu groteskního podivína.

Georgie Cruickshank (1792-1878) tvořil převážně vtipné politické karikatury a ilustroval řadu známých děl, mezi nimi např. Dickensova Olivera Twista.

V pracích uvedených autorů se objevuje humor, většinou politický, erotický, satirický až groteskní. René Clair ve své studii říká: *„Aby se ale narodily pravé komiksy, potřebujeme ještě humor,*

---

⁴ Tradice připisují toto dílo Vilémově manželce, Mathildě.

⁵ Sledování různých scén rychle za sebou vzbuzuje představu komiksu.

*ironii bez předsudků a přitom zábavnou.*⁶ Tyto prvky se začaly vyskytovat hlavně v Německu v proslulých Fliegende Blätter Caspara Brauna a Friedricha Schneidera v roce 1843 – 1844. Jednalo se o letáky na způsob amerických „broadsheets“⁷ nebo francouzských „Images d’Epinal“, byly však mnohem „výbušnější a uvolněnější.“⁸ Kresby ve Fliegende Blätter byly otevřenější, co se témat týkalo. Triumfovala kresba zaměřená zejména k politické a společenské satirě.

V polovině 19. století se obrázkové vyprávění v dílech autorů, kteří se dále také řadili mezi předchůdce opravdových komiksů (Rodolphe Töpffer, Félix Nadar, atd.), začalo lišit. Někteří využívali vtipných nápadů a bohaté imaginace, jiní se soustředili na hrdiny, kteří tvořili základnu komiksu. Vytvoření jejich dokonalé charakteristiky věnovali veškeré své úsilí.

Každý z výše zmiňovaných autorů přispěl svým umem, nápadem a názorem k postupnému formování a vývoji žánru.

2.2.2 Komiks – jeho skutečná podoba

Christophe (Georges Colomb 1856 – 1945) a Wilhelm Busch (1832 – 1908) byli první autoři, kteří se zabývali tvorbou pravých komiksů. Dialogy v bublinách zatím ještě neexistovaly. Texty jejich komiksů byly umístěny pod obrázky. Obsahovaly tradiční ponaučení. *„Hodnotíme je však přesto jako mistry, protože dovedli k maximální dokonalosti dva prvky, kterými žijí současné moderní comics: montáž a hrdinu. Montáž tu znamená organizaci kresleného vyprávění v postupném vtipném nasazování jednotlivých scén, které nakonec působí jako celek plný harmonické poezie.“*⁹

Ve skutečnosti má komiks velice blízko k filmu, v obou případech hraje důležitou roli oživený obrázek, jehož součástí se divák/čtenář cítí, vnímá-li vše jako celek.

---

⁶ Clair, R. – Tichý, J.: Comics. Praha : SNDK 1967, str. 18.

⁷ Letáky tištěné na počátku 17. století.

⁸ Clair, R. – Tichý, J.: Comics. Praha : SNDK 1967, str. 19.

⁹ Clair, R. – Tichý, J.: Comics. Praha : SNDK 1967, str. 20.

Christophe a Wilhelm měli perfektní schopnost dosáhnout dokonalé vazby mezi jednotlivými obrázky. Stačil jim pouze grafický náznak detailu předmětu, pozměněné pozadí, změna pohybu určité postavy. To vše napomáhalo k dosažení jejich cíle. Podobně jako William Hogarth (1694-1764) lpěli na svém hrdinovi, tvořící centrální osu celého komiksu. Do tvorby hlavního představitele vložili nekonečnou obrazotvornost a nevyčerpatelnou představivost.

Dvě konkrétní postavy patří do dílny Wilhelma Bushe (1832 – 1908) a jedná se o Maxe a Moritze¹⁰. Postavičky jsou živé, opravdové a známé po celé Evropě.

2.2.2.1 „Bublina“ – součást skutečného komiksu

Poprvé se bubliny objevily v Anglii na počátku 17. století.¹¹ Od konce 18. století je v menší míře používali američtí satiričtí kreslíři.

Ovšem hlavní zásluhu na dnešním používání bublin v komiksech má Richard F. Outcault (1863-1928). Obohatil komiksy o bubliny¹², prostřednictvím kterých mohly postavy komunikovat.

---

¹⁰ Dva malí uličníci, kteří tropí hlouposti svým sousedům. Nakonec jsou sezobáni slepicemi.

¹¹ Angličané se nechali inspirovat didaktickými ponaučeními, zvané „fillaterie“.

¹² Časově se jedná o konec 19. století.

2.3 Komiks – žánr 20. století

Počátkem 20. století se začalo tvorbou komiksů zabývat stále více autorů. Vytvářeli nové typy hrdinů a začali se orientovat na dětské čtenáře. V USA vznikl *Micky Maus* Walta Disneyho, *Kocour Felix* Pata Sullivana, *Pepek námořník* E. C. Segara, v Německu *Max a Moritz* Wilhelma Busche, V Itálii *Pan Bonaventura* Sergia Tofana, ve Francii *Zig a Puce* Alaina Saint – Ogana, v Jugoslávii *Princezna Ru* Djordje Lobačeva. Za jeden z prvních komisků, splňující umělecká kritéria, byl považován seriál *Little Nemo* Američana Winsora McCaye.

Komiksy vycházely jako seriály na pokračování v přílohách různých novin. Každý den je měli lidé na očích a postupně si tento žánr získával okruh čtenářů. Velice důležitým momentem v celém vývoji komiksu byl počátek třicátých let, konkrétně rok 1933. V tomto roce přišel manažer severoamerické společnosti Eastern Color Printing Co. s originálním nápadem, tisknout speciální komiksové sešity. Jeho nápad se setkal s velkým ohlasem a za krátkou dobu vystoupaly náklady na 100 miliónů výtisků měsíčně. Od tohoto okamžiku musela literární věda počítat s novým masovým médiem.

S nárůstem čtenářů se začali objevovat také kritici žánru. Ti byli přesvědčeni, že komiks nemůže prostřednictvím kresbiček s bublinami přinést do literárního světa nic ohromujícího a pozitivního.

Na jedné straně se komiksy stávaly terčem kritiků a na straně druhé probíhalo prudké rozvíjení žánru. Nejen děti, ale i jejich rodiče kupovali komiksy. Dále se ke komiksovým čtenářům řadili dělníci, intelektuálové, technici, humanisté, prodavačky, univerzitní profesori, atd. Tato situace ovlivnila nejen celou Ameriku, ale po druhé světové válce postupně i západní Evropu, Asii, Austrálii, Afriku.

V následující podkapitole bude pojednáno o rozvoji českého komiksu.

2.3.1 Vývoj a zakladatelé českého komiksu

Počátky českého komiksu jsou spojeny s meziválečným obdobím. V této době vycházely v novinách a časopisech, stejně jako v jiných zemích, seriály na pokračování. Před první světovou válkou se k nám dostávaly překlady cizích, hlavně amerických a německých, seriálů pro děti. Nejpopulárnější byla tvorba Wilhelma Busche (1832 – 1908). Jeho dílo Max a Moritz bylo mnohokrát přeloženo. Nejprve se rozverní chlupci jmenovali Jan a Jíra, později Vít a Věna. Poslední výbor z díla (1971) dokazuje, že i po mnoha letech je tento autor, převážně mezi dětmi, stále oblíbený.

Po roce 1918 se začalo objevovat velké množství dětských časopisů, přibývalo mladých čtenářů. Literatura pro děti a mládež byla považována „za samostatnou součást národní literatury.“¹³ Začaly se na ni klást vyšší umělecké nároky. Časopisy obsahovaly nejen komiksy, ale i kreslené seriály¹⁴. Za zmínku stojí např. časopis Paleček nebo Šípy, Humoristické listy. Komiksy vycházely i v nedělní příloze Českého slova. Zde, konkrétně pro dětskou rubriku Slovíčko, uvedl **Josef Lada** (1887 – 1957) překreslený román Jaroslava Haška Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války (1924 – 1925). V roce 1924 vyšla další kniha Josefa Lada Šprýmovné kousky Frantíka Vovíška a kozla Bobeše, obsahovala verše Jana Morávka. V příběhu o zvířatech s lidskými vlastnostmi se poprvé objevila komiksová bublina spojená s humorem. Josef Lada se proslavil převážně svým výtvarným projevem. Charakteristickými prvky jeho ilustrací byly barevné podklady, jednoduchá obrysová kresba, vtipné karikatury postav. Na jejich základě se začala rozvíjet dětská představivost a imaginace.

---

¹³ Mikušáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.

¹⁴ Teoretický rozdíl mezi komiksem a kresleným seriálem spočívá v pozici textu v obrázku. Slova v komiksu jsou vkládána přímo do bublin, které jsou součástí celého výtvarného projevu, zatímco slova v kresleném seriálu stojí mimo celý výtvarný celek. V praxi však tyto rozdíly splývají.

Dalším autorem, který tvořil zejména pro děti mladšího věku, byl **Ondřej Sekora**. Jeho nejznámějším seriálem v meziválečném Československu byl *Ferda Mravenec* (1933). Při vytváření zvířecí postavy se Sekora inspiroval u kolegů Wilhelma Bushe a Walta Disneyho (1901 – 1966). První příhody Ferdy Mravence začaly vycházet roku 1933 v Dětském koutku Lidových novin, kde působil Sekora jako výtvarný redaktor. Zvířecího hrdinu si po krátké době oblíbilo velké množství dětí a jeho příhody, prozatím s černobílými obrázky, začaly vycházet v knižní podobě. Příběhy z let 1935 – 1941 nepřímo také reagovaly na dobu, ve které vznikly. Nástup fašismu v Německu se tu odrážel v podobě realistických epizod z mravenčí války (zničené mravenčí domy, výbuchy děl, mrtví mravenci, atd.) Příběhy Ondřeje Sekory skrývaly ale také vysoké poznávací hodnoty. Autor dětem odkrýval nové vztahy mezi věcmi¹⁵, chtěl zdůraznit řád přírody a její pravidla. Na původní předválečný seriál navázal v letech 1945 – 1951 komiksem Kousky mládence Ferdy Mravence v časopisu *Mateřídouška*.

Později našel kreslený hrdina uplatnění i ve filmu *Hermíny Týrlové*. Filmová podoba Ferdy Mravence dokazuje úzké propojení komiksu s filmem. V dnešní době se objevuje na obrazovkách jako seriál na pokračování v dětských programech, popřípadě večerníčkách a stále má spoustu příznivců.

Anna Mikušťáková píše: „*Význam Ondřeje Sekory v českém umění pro děti bývá srovnáván s postavením, jaké zaujal Walt Disney v americkém kresleném filmu.*“¹⁶

Před druhou světovou válkou¹⁷ vycházel v časopise *Mladý hlasatel* pro věkově starší děti seriál *Rychlé šípy*. Autorem slovesné formy byl **Jaroslav Foglar** a výtvarnou podobu v počátcích ztvárnil Jan Fischer. Pozdější ilustrátoři Marko Čermák a Václav Junek nedosáhli takových kvalit. V roce 1941 byl časopis zakázán. V letech 1946 – 1948 vycházely v časopise *Vpřed*, v letech 1969 –

---

¹⁵ Mezilidské vztahy převedl na zvířata.

¹⁶ Mikušťáková, A.: *Comics*. Brno : CERM 1995.

¹⁷ v roce 1938

1970 byly vydány knižně, po roce 1989 opět časopisecky¹⁸ a poté i souhrnně knižně.

Napínavá dobrodružství pětičlenné chlapecké party zaznamenávala úspěchy především u chlapců. Se svými seriálovými hrdiny se ztotožňovali, vžívali se do jejich rolí, stávali se reálnou součástí příběhu. Rychlé šípy byly stále úspěšnější, málokterý chlapec neznal hrdiny obrázkového seriálu.¹⁹

Jana Čeňková se v časopise Ladění vyjadřuje k dnešní popularitě Rychlých šípů takto: „*V současné době jeho obliba klesla a role Rychlých šípů je významná především z hlediska historie českého komiksu.*“²⁰

Po válce se vývoj komiksu u nás na čas zastavil. Ve své tvorbě nemohli dál pokračovat ti, kteří se komiksu intenzivně věnovali před válkou a novým autorům nedovolil nastupující režim ani začít. Pokud se přeci jen někdo komiksu věnoval, tak se jednalo většinou o politicky „neškodné“ dobrodružné příběhy. Originálních komiksů vznikalo málo, často šlo o adaptace literární klasiky. Mezi ilustrátory této doby patřili Zdeněk Burian, Gustav Krum, Theodor Pištěk, Bohumil Konečný a další. Komiks byl víceméně trpěn a přehlížen, čeští kreslíři neměli prakticky žádný kontakt se soudobou západní produkcí. Volba témat byla okleštěná cenzurou a autorům nezbývalo nic jiného, než využít omezených možností co nejvíce.

Koncem 50. a v 60. letech vycházela řada komiksů na stránkách časopisů Pionýr, ABC mladých techniků a přírodovědců, Mateřídouška. Pro věkově mladší čtenáře tu byly především ilustrované sešity, časopisy Kulihrášek a **Čtyřlístek** (vychází od r.1969 dodnes). Ve Čtyřlístku ztvárnil charakteristickou podobu čtyř zvířecích hrdinů²¹ Jaroslav Němeček, na doprovodném textu se podíleli Ljuba Štíplová, Hana a Josef Lamkovi, Jiří Poborák, Karel Ladislav. Později sem přibýly i jiné komiksy (svým vtipem vynikal

---

¹⁸ časopis Kometa (1989 – 1992)

¹⁹ To vše dovedlo Jaroslava Foglara k rozhodnutí napsat romány o „*tajemných stínadlech a chlapecké soudržnosti*.“ (Čeňková, J.: Comics pro děti a mládež. In : Ladění č. 1, 2000, s. 7.) První román, Záhada hlavolamu, vyšel v roce 1941. Stínadla se bouří vyšla o šest let později, v roce 1947.

²⁰ Čeňková, J.: Comics pro děti a mládež. In : Ladění č. 1, 2000, s. 7.

²¹ Bobík, Pind'a, Myšpulín a Fifinka

Polda a Olda autorů Petra Chvojky a Jaroslava Maláka), začaly se objevovat adaptace pohádek, verše a hádanky pro děti. Čtyřlístek vychází i v dnešní době a „udržuje si generace čtenářů vírou ve spravedlivé vyústění příběhů, hrdinové naplňují základní znaky comicsů, mají ustálenou povahu. Nemění se a nestárnou...“²²

V 70. letech se začala tématická rovina výrazně rozšiřovat směrem k science – fiction.

V těchto letech vycházel časopis **Sedmička**, ve kterém se objevovaly komiksy cizí produkce. Jedním z tištěných komiksů byl Robin Hood. V roce 1976 se na stánkách Sedmičky setkali čeští čtenáři s Asterixem, „galským bojovníkem z doby římské, jednou z nejoblíbenějších postav evropského comicsu,“²³ z pera francouzského spisovatele a scénáristy René Goscinnyho. Výtvarnou podobu Asterixe a jeho přátel vytvořil Albert Underzo. Asterix nebyl jediný komiks cizí produkce na stránkách českých časopisů. Stále častěji se objevovaly komiksy ze západní Evropy a Ameriky.

Po roce 1989 se komiks dostal v Česku nakrátko na výsluní, stejně jako rozmanitá umělecká produkce do té doby potlačovaná nebo zakázaná. Pro starší čtenáře se začala objevovat řada časopisů. Nejdéle se udržela **Kometa** (1989 – 1992), otiskující původní českou tvorbu. Tematická škála komiksů byla široká, otiskovala příběhy Káji Saudka, Miroslava Schönberga, Vladimíra Hanuše, Lubomíra Hlavsy, dobrodružné příhody Jaroslava Foglara, literární adaptace známých českých autorů²⁴, nechyběly také mýty o starém Řecku (O bozích a lidech). Záhy se trh přesytil, autoři netvořili nové komiksy, některé časopisy zanikly (např. časopis Kometa).

V roce 1997 se objevil časopis **Crew**, publikující výhradně nejpopulárnější angloamerickou klasiku. Tím inspiroval mladé začínající tvůrce u nás.

K opravdovému komiksovému rozmachu dochází v Česku během posledních pěti let. S novým stoletím jakoby přišel i nový

---

²² Čenková, J.: Comics pro děti a mládež. In : Ladění č. 1, 2000, s. 8.

²³ Čenková, J.: Comics pro děti a mládež. In : Ladění č. 1, 2000, s. 8.

²⁴ Karel Čapek (1890 – 1938) – Válka s mloky (1936).

zájem o tento žánr. Komiksy se začínají objevovat v edičních plánech některých nakladatelství (např. TROST). Nově vycházejí i staré české komiksy z mládežnických časopisů (např. Rychlé šípy). Dnešní autoři se musí stále snažit čelit vysoké konkurenci a neustále vymýšlet nové a originální komiksy, aby se nestaly laciným a primitivním žánrem v očích některých kritiků. Poptávka i nabídka sílí, komiks se stává stále oblíbenější mezi dětmi, mládeží, ale i dospělými. Nakladatelství **Mot** si klade za cíl, že se postará o rozvoj komiksu jako seriózního uměleckého a literárního žánru. Publikuje rozmanitou tvorbu, podporuje začínající mladé české autory a kreslíře. Tvůrců komiksů je stále víc, v dnešní době se soustřeďují především kolem internetových stránek, pořádají různá setkání²⁵. Mladí autoři mají velké množství příležitostí. Díky internetovým stránkám (www.komiks.cz, www.comix.cz, www.comics.cz, apod.) a neomezenému prostoru k vlastnímu vyjádření, se autorem může stát každý člověk²⁶. Za posledních pět let se na seznamu autorů objevila jména jako Tomáš Jirků, Tomáš Kučerovský, Jiří Grus, Branko Jelínek, Karel Jerie, Adolf Lachmann, Wladimir 518 a jiní. Někteří se prosadí v komiksovém žánru, protože spojení výtvarného a literárního jazyka nabízí netušené možnosti.

2.3.2 Současný komiks a jeho tvůrci očima publicisty a spisovatele Vlastislava Tomana

O současně podobě komiksu a jeho tvůrcích jsme měli možnost hovořit se známým publicistou a spisovatelem Vlastislavem Tomanem. K této problematice se vyjádřil nejen na konferenci²⁷, konané v Liberci v březnu 2006, ale také na Veletrhu dětské knihy (Liberec, březen 2006).

Nyní uvedeme názory Vlastislava Tomana na současné tvůrce komiksů.

---

²⁵ Festival komiksu v Jelení (2001).

²⁶ Podobný prostor dostanou žáci Základní školy v Aši, pokusí se vytvořit vlastní komiksy v hodinách ČJL. Podrobnosti budou uvedené v pedagogicko-aplikační části.

²⁷ „Současnost literatury pro děti a mládež“ –téma: Kniha–nedílná součást rozvoje dětské fantazie.

„Dnešní tvůrci komiksů se častěji vrací k produkci knižní, kdy příběh není vázán periodicitou periodika a počtem stránek v jednom vydání. Komiksy se vytvářejí jako knihy, proto se nemusí šetřit plochou a na jedné stránce najdeme třeba jen rozfázovaný pohyb pěsti/ruky mířící a dopadající na bradu protivníka.

Rovněž se objevuje "mozaikové" zpracování stránky, kdy na podkladovém obraze jsou nakresleny dílčí obrázky a detaily. To ovšem vyžaduje dobrou práci grafika, aby bylo možné děj číst. Jedna z chyb, která se u nás objevuje - úprava potlačuje dějovou čtivost. Ale i v klasickém řazení obrázků a děje se dnes najde hodně nedostatků - zvláště u začínajících kreslířů, kteří dávají přednost formě před obsahem. Problém vzniká i tam, kde tvůrcem scénáře i kresby je jeden autor, který se nechá ovlivnit zahraničními vzory. To je dnes výrazně silná tendence u řady mladých tvůrců!“

Spisovatel se vyjádřil i k obsahu dnešních komiksů.

„Obsahově se dnes více objevují příběhy ve stylu hororů a fantasy, klasická kosmická sci-fi není tak dominantní jako kdysi. Méně se objevují detektivní a westernové příběhy, vysloveně ženské/dívčí. Řada zahraničních časopisů, které tady vycházejí v českých mutacích, tiskne fotoseriály, ty už ten společenský obsah mívají (láska, kamarádství, sex atp.).“

Na závěr kapitoly uvedeme osobní názor spisovatele na současnou situaci komiksové literatury.

„Třeba se mýlím, ale tak jako chybí v periodikách pro mládež povídka, tak chybí i kreslený příběh. I na liberecké výstavě jsem si potvrdil, že děti z druhého stupně už neznají příběhy, na nichž vyrůstali jejich rodiče a prarodiče, i když vyšla celá řada souborných vydání ve Velkých knihách. Přitom tito dospěláci na "své" komiksy stále vzpomínají. To asi bude dnešním dětem v dospělosti chybět.“

Osobní setkání s Vlastislavem Tomanem bylo pro práci přínosné. Hovořili jsme nejen o historii komiksu, ale i současné

podobě. Na závěr zmínil spisovatel možnosti tvoření komiksu-spojení výtvarné a jazykové formy.

2.3.3 Současný tvůrce komiksu pro dospělé

Komiks je tématicky bohatý literární žánr. Proto se někteří autoři rozhodli, že začnou tvořit komiksy pro dospělé čtenáře.

Významným autorem a kreslířem pro dospělé, který v současném českém komiksu zaujímá důležité místo, je **Kája Saudek**. Svým stylem ovlivnil především autory, kteří se v Československu od 80. let aktivně věnovali tvorbě komiksu²⁸. Probudil u nich zájem o rozvíjející se literární žánr. T. Prokůpek o něm píše: „Saudek v dětství vstřebal vlivy klasického amerického komiksu, po únoru 1948 však k němu zákonitě ztratil přístup. Díky tomu kreslířův styl výrazným způsobem formovala vzpomínka na dětské okouzlení i opojná vůně zakázaného ovoce... V samém základu Saudkových komiksů byla přítomna nadsázka, která v sobě obsahovala tvůrčovu posedlost a nenasytnost žánrem stejně jako laskavě ironický odstup... Saudkova kresba sice vycházela z realistické tradice, nicméně mimořádně urostlí muži a nadpozemsky krásné ženy, rozbuje lá citoslovce a především divoké úhly záběrů a nadsazená perspektiva způsobovaly, že jeho příběhy v sobě tajily kinetickou energii stlačené pružiny.“²⁹

Kája Saudek se potýkal, stejně jako jiní autoři, s nepřízní tehdejšího politického režimu, přesto se propracoval k originálnímu stylu. V jeho komiksu se objevovaly prvky podobné americké undergroundové tvorbě³⁰ díky nimž byl seriál nevyhovující a po pár dílech zakázán. Uchýlil se tedy do poloveřejných tiskovin, kde mohl komiksové aktivity plně rozvíjet. Vytvořil další komiksy, jež byly a stále jsou považovány za důležité ve vývoji českého komiksu. Po r. 1979 vyšly první dva díly dobrodružné trilogie *Modrá rokle*,

---

²⁸ Miroslav Schönberg, Štěpán Mareš a jiní.

²⁹ Prokůpek, T.: Starší a nová jména v českém komiksu. In : Host č. 5, 2003, s. 41.

³⁰ Podobnost čistě náhodná, Saudek neměl v té době možnost se s americkým undergroundem setkat.

Ztracený kamarád. Jeskyně Saturn podle scénáře J. Foglara, či kombinace sci-fi a fantasy Arnal a dva dračí zuby.

2.4 Charakteristika komiksu

„Komiks spojuje výrazové prostředky výtvarného projevu (kresba), literatury (text), filmu (technika střídání záběrů z různých úhlů a vzdáleností) i divadla (výrazná gesta a emblematické masky postav).“³¹

Veškeré prvky uvedené v této kapitole jsou důležitými dílčími částmi komiksu a dohromady tvoří jeho charakteristiku.

Za základní složku žánru je považována **akčnost** (pohyb).

Dále je to **vizuálnost** - předmětem komiksu se může stát vesměs cokoli, co lze výtvarně zachytit a dějově přenést do příběhu.

Nedílnou součástí je **obrázek**, považovaný za nejmenší stavební jednotku celého komiksu. S ním je spojená jazyková složka.

Ze syntaktického hlediska je možné pozorovat častý výskyt **elips**. Opakovaně se vyskytuje neúplná větná stavba, vytčené členy, vsuvky a grafostylistické prostředky – vykřičník, otazník, tři tečky, záměrné deformace slov apod.

Lineárnost děje se rozvíjí postupně a je vnímána zleva doprava.

Způsob **existence v tisku** (samostatné komiksové sešity, knihy, přílohy novin, seriály na pokračování jako součást novin, zadní strany časopisů atd.) do určité míry ovlivňuje setkání čtenáře s komiksem.

Všechny tyto složky se prostupují a vzájemně doplňují. Komiks nelze posuzovat z dílčích pohledů, jakými jsou např. literární, jazyková či výtvarná složka. Musí být brán jako celek, který *„pracuje s vlastním chápáním jazyka, a proto hodnotu jeho literární složky je třeba interpretovat z hlediska jeho funkce a*

---

³¹ Mocná,D.-Peterka,J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. Praha : Paseka 2004.

*zaměření na čtenáře, totiž zda je schopen plnit jeho potřeby.*³² Kritici často hodnotí komiks pouze z literárního hlediska. Považují tento žánr za primitivní, jsou názoru, že autoři pracují se syntakticky jednoduchým jazykem ochuzující literární text. Nerespektují tak podstatu žánru. Často komiks jako literární žánr odmítají.

Výtvarná podoba komiksu má svá pravidla. Musí být nadřazená jazykové formě. Nikdy nesmí slovo převládat nad obrázkem. Součástí každého komiksu jsou jednotlivé výtvarné sekvence. Ty postupně vyprávějí příběh. Čtenář se ztotožní s některou postavou a jejím prostřednictvím hodnotí postavy další. Děj v komiksu je autorem vyprávěn, přesto probíhá v tzv. aktuální přítomnosti. Postavy nehovoří o tom, co se stalo, jejich výpovědi se naopak vztahují k přítomnosti. Čtenář poté spolu s nimi vnímá a prožívá probíhající příběh.

Jazyk v komiksu má také svá specifika. Bývá charakterizován jako „*schematický, neinvenční, pouze ilustrující příběh.*“³³

V komiksu nedomnuje, slova jsou pouze verbálním doprovodem výtvarného projevu, má doplňující funkci. Slovní zásoba se vyznačuje jednoduchostí, často je vyvažována citově zabarvenými slovy, většinou citoslovci (áááách, brrrr, bum apod.). Ta jazykově charakterizují především vnitřní pocity a nálady postav. Nepatrný detail (velikost a tvar písma) zesiluje vnímání jednotlivých výtvarných sekvencí (např. obrázek obsahující tajemné bušení na dveře, je doprovázen graficky zvýrazněnými písmeny „bum, bum!!“).

Neverbální komunikace (komunikace beze slov) je neméně důležitým prvkem komiksu. V obrázku nebo v bublině se slovo ani objevit nemusí. Stačí výtvarný znak k vystižení situace (např. černý

---

³² Mikušáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.

³³ Mikušáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.

mrak nad hlavou postavy znamená pochmurnou náladu; blesk v bublině spolu s výrazem v obličeji značí rozčilení apod.). Pomocí čár, spirál a vlnovek je možné dosáhnout konkrétního pohybu v jednotlivých sekvencích. Rázem se z obyčejných obrázků stává živý a dynamický komiks (např. rychlý běh potvrzují čáry za postavou).

Postava je jedním z centrálních prvků komiksu. Její charakteristika a chování jsou ztvárněny výtvarně, slovní popis v komiksu je minimální. Komiksový hrdina zůstává stále stejný, nestárne, jeho fyzický vzhled nezaznamenává v průběhu let zásadní změny.³⁴

V úvodu této kapitoly jsme uvedli doslovnou definici charakteristiky komiksu, následně jsme poukázali na výrazné propojení výtvarného umění a literatury, díky kterému je tento žánr srozumitelný širokému okruhu lidí. Na závěr kapitoly budeme citovat spisovatele Jaroslava Pížla, který se k charakteristice komiksu vyjadřuje podrobněji a to takto: *„Comics je... patrně nejkomunikativnější tištěné médium sloužící k vyprávění příběhu. Díky spojení obrazu a slova je nejkomunikativnějším výtvarným oborem a současně nejkomunikativnější vrstvou literatury. Každý jednotlivý obrázek zpřítomňuje polaritu slova a obrazu a současně jejich jednotu. Polarita je vždy znovu překlenuta významovou koherencí slova a obrazu, jednota je vždy znovu rozrušována dvojím kódem vyjádření, dvojdomostí jazyka comics. Neustálý svár a opět sjednocování, a k tomu, k dovršení vší paniky, pohyb v čase. Odtud, z neustálého vzájemného průniku a vyvažování těchto tří dimenzí - obrazu, slova a času -, které se vždy znovu odehrává v každém dalším rámečku vymezujícím svět příběhu, odtud se patrně bere ona zmíněná komunikativnost... Odtud také zřejmě vyvěrá hypnotická*

---

³⁴ Časopis Čtyřlístek vychází od 60. let, jeho hrdinové vypadají stále stejně, za padesát let nezestárlí ani o rok).

přitažlivost, kterou mají comics pro statisíce svých příznivců na celém světě. Odtud také všechny problémy.“³⁵

2.4.1 Základní typy komiksu

Ve 30. letech 20. století, kdy přišel základní zlom ve vývoji komiksu³⁶, se ustálilo rozčlenění komiksové produkce do šesti základních typů.

- 1) komiksy **humorné** (např. Tom a Jerry, Garfield, Čtyřlístek, Micky Mouse a jiné)
- 2) komiksy **dobrodružné** (např. Rychlý šípy)
- 3) komiksy **historické** (např. Asterix – komiks z doby římské)
- 4) komiksy **detektivní** (např. Sherlock Holmes)
- 5) komiksy **„supermanské“** – s postavami superhrdinů (např. Superman, Spiderman, Batman)
- 6) komiksy **sci-fi** – náměty čerpané z oblasti vědeckofantastické literatury (např. komiksy současného českého časopisu Crew)

Tyto základní typy se v praxi často prolínají. Komiks historický může být komiksem dobrodružným (např. Asterix). Komiks „supermanský“ může být současně komiksem humorným, atd.

Komiksy lze rozdělit podle způsobu vydávání. Hovoří se o knižních komiksech, časopiseckých komiksech, o komiksech na pokračování atd. U čtenářů se ustálilo zejména následující rozdělení.

- 1) **Comic Journal**³⁷ - v tomto vydání se objevuje ve formě seriálu více příběhů (např. časopis Čtyřlístek)

---

³⁵ Pížíl, J.: Od pornografie k holocaustu. In : Neon, č. 2, 2000, s. 27.

³⁶ viz. kapitola 1.3. Komiks–žánr 20. století

³⁷ Mikušáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.

2) **Comic Book**³⁸ - v tomto komiksovém sešitě jde o příběh jednoho hrdiny na pokračování – (např. Garfield)

Tzv. komiksová alba nepatří do výše zmíněného rozdělení, ale v dnešní době bývají čím dál oblíbenější, vyprávějí čtenáři ucelené příběhy.

---

³⁸ Mikušáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.

2.5 Shrnutí

Komiks, obrázkový kreslený seriál, je v současných letech velmi rozšířený žánr. Oblibu nachází nejen u dětí, ale i u dospělé generace.

Teoretická část byla věnována historii, vývoji a současné podobě komiksu, následně předchůdcům, pokračovatelům a současným autorům žánru, v neposlední řadě charakteristice a typům komiksů.

Veškeré informace obsažené v této části se stanou důležitým podkladem pro následující pedagogicko – aplikační část. **Historie** spolu s **vývojem** komiksu jsou nedílnou součástí teoretických poznatků učitele. Bez nich bychom nemohli informovat žáky o tomto žánru. Nejdůležitějším bodem se pro nás stane **charakteristika** komiksu. Informace z této kapitoly využijeme především v praxi. Na jejich základě vytvoříme v hodinách ČJL s žáky základní školy projekt, jehož cílem bude vytvoření vlastních komiksů.

3.

**Pedagogicko-
aplikační
část**

3.1 Úvod k pedagogicko-aplikační části

Komiks, v dnešní době stále populárnější literární žánr, nabízí velké možnosti ve svém využití³⁹. Jedná se zejména o využití ve výuce na základních školách.

V následující pedagogicko-aplikační části se zaměříme na jednu z možností uplatnění komiksu v oblasti českého jazyka a literatury.

V úvodní části pojednáme o projektech obecně, zaměříme se na cíl projektového vyučování.

Dále představíme projekt, jehož prostřednictvím poukážeme na možnost, jak s komiksem v hodinách ČJL pracovat. Zmíníme plánovaný rozsah práce, pozornost budeme věnovat realizaci projektu. Nejprve uvedeme přípravy, následně reflexe. Vše bude dokládáno fotodokumentací, kterou zařadíme do příloh. V závěru shrneme veškeré poznatky z projektu a vyvodíme závěr.

Pro podporu celé naší práce napíšeme v závěru pedagogicko-aplikační části další možnosti využití komiksu ve vyučovacích předmětech na základních školách.

---

³⁹ více kapitola 3.6

3.2 Projekt a projektové vyučování

„Je to úkol anebo série úkolů, které mají žáci plnit – většinou individuálně, ale někdy i ve skupinách. Žáci se mohou často více méně sami rozhodovat, jak, kde, kdy a v jakém sledu budou úkoly provádět.“⁴⁰

Projekt je konkrétní plán, nebo srozumitelně navržený úkol, realizován v průběhu projektového vyučování. V posledních letech využívá velké množství škol této moderní formy výuky. Klasické (standardní) metody vyučování střídají různé typy alternativních (nestandardních) škol.

Konkrétně projektové vyučování se snaží odstranit izolaci mezi teorií a praxí, tj. procesem učení a praxí v běžném životě. Propojení mezipředmětových vztahů umožňuje každému uplatnit se podle svých schopností. Žáci jsou vedeni k aktivnímu vykonávání činností, kterými jsou např. samostatné vyhledávání informací, jejich následné zpracování, využití vlastních nápadů a imaginace, prezentace výsledků, vyhodnocení a v neposlední řadě sebehodnocení. Projekty podporují individuální aktivitu žáka, využívají veškerých jeho dovedností, rozvíjí schopnost komunikace s ostatními, tvořivost a zodpovědnost.

Zmíněné charakteristické rysy projektového vyučování nás přiměli k rozhodnutí, že projektovou metodu uplatníme v pedagogicko–aplikační části diplomové práce. Žáci propojí teoretické poznatky s praktickou činností. Na zadaných úkolech budou pracovat ve skupinách a společnými silami se budou snažit úkol vyřešit. Při práci využijí propojení s jinými vyučovacími předměty (např. výtvarná a hudební výchova) a své schopnosti. Celý projekt vyvrcholí následnou prezentací úkolů. Žáci se budou učit vzájemně spolupracovat a společně docházet k závěrům. Finální

---

⁴⁰ Geoffrey, P.: Moderní vyučování. Praha : Portál 2002.

diskuse poskytne učiteli důležitou zpětnou vazbu. Rozprava může probíhat různými způsoby.

- a) Diskuse po skončení práce, kdy učitel hovoří s žáky o průběhu celého projektu. Tím získává učitel co nejvíce zkušeností.
- b) Individuální rozhovor žáka s učitelem
- c) Během práce dostanou žáci úkol, aby přemýšleli o svém způsobu práce. Po skončení sdělí učiteli, k jakým závěrům dospěli⁴¹.

Některé školy (např. ZŠ Lesní-Liberec) v České republice usilují o to, aby do svých Rámcových vzdělávacích programů zahrnuly co nejvíce projektů a projektových dnů. Cílem dnešního školství je aktivní rozvíjení základních žákovských kompetencí a projektové vyučování napomáhá k dosažení tohoto nelehkého cíle.

---

⁴¹ Geoffrey, P.: Moderní vyučování. Praha : Portál 2002

3.3 Představení vlastního projektu „Cesta k úsměvu“

Projekt pod názvem „Komiks⁴² v hodinách ČJL“ jsme se rozhodli realizovat v rámci souvislé pedagogické praxe (září, r. 2004) na Základní škole v Aši. Vedení školy s realizací souhlasilo, v ničem nám nekladlo překážky. Po společné konzultaci jsme došli k závěru, že projekt nebude probíhat pouze v hodinách literatury, ale k dispozici bude dána veškerá hodinová dotace⁴³. Následně byly podle náročnosti práce vybrány třídy (dva paralelní osmé ročníky), které se budou na projektu podílet⁴⁴.

Náš projekt jsme pojmenovali „Cesta k úsměvu“. Název naznačuje, že úsměv a jiné radostné projevy budou hrát při tvorbě komiksu důležitou roli. Žáci budou pracovat s úsměvnými a veselými materiály. Bude se jednat o projekt střednědobý, naplánovaný na 10 vyučovacích hodin. Nejprve se žáci zaměří na komiks z teoretického hlediska (návštěva městské knihovny, vypracování teoretických úkolů), následně využijí získané poznatky při tvorbě vlastního komiksu. Praktická činnost bude rozdělena na tři hlavní části.

- a) Práce s veselou fotografií – tvoření komiksových dialogů
- b) Tvoření komiksu – předlohou je veselá písnička „Lachtani“ od J. Nohavici
- c) Vytváření komiksu – předlohou je literární text – jedná se o kapitolu „Kolo“ z knihy Mikulášovy patálie (Gosciny Sempé)

Žáci budou pracovat ve skupinách. Každá skupina následně představí komiksy spolužákům a v závěru projektu vystaví všechny práce v prostorách školy (veřejná prezentace).

V následující podkapitole představíme dvě paralelní třídy, které se budou na projektu podílet.

---

⁴² Martincová, O. a spol.: Pravidla českého pravopisu. Praha : Fortuna 1999.

⁴³ 5 hodin českého jazyka týdně v poměru mluvnice, literatura, sloh 2:2:1.

⁴⁴ Představení + charakteristika tříd – viz. kapitola 2.3.1.

3.3.1 Charakteristika tříd

Předmětem této podkapitoly bude představení jednotlivých tříd a jejich stručná charakteristika. Uvádíme první zmínku o třídách, proto vkládáme do textu společné třídní fotografie.

3.3.1.1 Třída VIII. A

Počet ve třídě VIII. A je 20 dětí. Na základě studijních výsledků patří třída mezi výběrovou. Učitelka českého jazyka nám sdělila, že žáci rádi čtou a navštěvují zájmové kroužky. Mají velký zájem spolupracovat, jak mezi sebou, tak i s učitelem.

Jsou zde i žáci učebně slabší, ale jsou spolužáky a učitelem motivováni a mají snahu pracovat. Jeden chlapec je na 90% hluchý. Odezírá ze rtů, snaží se mluvit a spolužáci mu ve všem pomáhají.

3.3.1.2 Třída VIII. B

Počet v této třídě je 19 dětí. Podle dostupných informací bylo zjištěno (např. třídní kniha), že plný počet nebývá nikdy zaznamenán. Vždy je ve třídě maximálně 12 až 15 dětí. 5 žáků opakuje ročník. Určité procento tvoří rómské děti. Naopak v této třídě žáci nečtou vůbec, nemají žádné konkrétní zájmy, o nic se nesnaží, nemají představu o budoucím vzdělávání. Slovní zásoba většiny dětí je minimální, často odpovídají jednoslovně. Při čtení si ukazují prstem a tempo je velice pomalé ⁴⁵.

Na základě zjištěných informací je zřejmé, že třídy VIII. A a VIII. B jsou odlišné nejen v učebních znalostech, ale také v chování, vystupování a společné spolupráci.

---

⁴⁵ Informace sdělené učitelkou českého jazyka.

3.4 Realizace projektu „Cesta k úsměvu“

Předmětem této kapitoly je detailní popsání celého projektu. Jednotlivé podkapitoly se zaměří na bodový popis každé hodiny tak, jak byla připravena a naplánována. V úvodu je prezentováno téma, cíl hodiny, potřebné pomůcky a způsob motivace žáků. V závěru každé podkapitoly se objeví reflexe v obou třídách z dané hodiny a informace, do jaké míry byla naplánovaná práce splněna, popř. zda se objevily potíže narušující průběh hodiny.

3.4.1 První hodina

Téma hodiny: Seznámení s průběhem projektového vyučování.

Cíl hodiny: Stanovení hlavních bodů projektového vyučování.

Motivace: Žáci se stanou součástí desetihodinového projektu, ve kterém se pokusí o vytvoření vlastních komiksů na základě různých typů předloh.

- a) Na začátku hodiny vzájemné seznámení žáků s učitelem.
- b) Teoretické zamyšlení žáků nad slovy projekt a projektové vyučování.
- c) Stanovení hlavních bodů projektového vyučování⁴⁶.
- d) Následné porovnání projektového a klasického vyučování a vyvození závěru.

Tento úkol proběhne metodou dialogu učitel – žáci.

- e) Rozdělení do skupin, ve kterých budou žáci v příštích hodinách pracovat⁴⁷.
- f) V závěru hodiny praktická část – pro názornost ukázka tzv. miniprojektu.

---

⁴⁶ Na základě získaných teoretických informací o moderním vyučování doplní učitelka odpovědi žáků.

⁴⁷ Vhodné je, aby jeden žák z každé skupiny uměl kreslit. Pokud se tak nestane, dá se situace řešit i lepením obrázků.

Žákům se stanoví aktuální problém (např. drogová problematika) a jejich úkolem a zároveň cílem bude, pracovat na zadaných úkolech.

Tato práce proběhne v již rozdělených skupinách.

- g) Krátká prezentace jednotlivých skupin.
- h) Shrnutí hodiny.

3.4.1.1 Reflexe – třída VIII. A

Úvodní hodina proběhla podle plánu. První část byla věnovaná vzájemnému seznamování. Žáci hovořili o svých zálibách, zájmech a zmínili oblíbené knihy. Po krátkém zamyšlení nad projektovým vyučováním jsme přešli k stanovení hlavních bodů projektu. Po chvíli jsme činnost přerušili (nižší pozornost) a začali s rozdělováním dětí do skupin. Vytvořili jsme 4 skupiny, třikrát po pěti a jednou po čtyřech žácích. V těchto sestavách žáci úspěšně dokončili teoretickou část, kde posledním úkolem bylo stanovit rozdíly mezi moderním a klasickým vyučováním. V závěru hodiny jsme přešli ke konkrétní ukázce miniprojektu (téma – drogová problematika), kde si žáci vyzkoušeli spolupráci ve skupině a společné nalezení cesty k vyřešení zadaného problému (např. jak by se žáci zachovali, kdyby zjistili, že některý spolužák je drogově závislý).

Tato třída se při následné debatě aktivně zapojovala, žáci se hlásili a sdělovali své názory. Z jejich reakcí a nadšení bylo patrné, že se jim úvodní hodina líbila.

3.4.1.2 Reflexe – třída VIII. B

Ve třídě VIII. B jsme začali realizovat projekt až o 5 dní později. V VIII. A již probíhala v tento den pátá hodina projektu. Zdržení nastalo kvůli předchozí nedostatečně probrané látce.

Žáci o projektovém vyučování téměř nic nevěděli. I přes opakované navádění a pomoc učitelky na zadané otázky neodpověděli. Odpovědi sdělila následně učitelka. Při rozdělování do skupin nastala změna v porovnání s VIII. A. Podle počtu žáků a

jejich schopností jsme vytvořili pouze 3 skupiny. Následující úkol (rozdíl mezi klasickým a projektovým vyučováním) jsme řešili opět společně. Žáci byli velice pasivní, nehlásili si, tempo jejich práce bylo velmi pomalé. Na praktickou část (miniprojekt – řešení problému) zbylo málo času. Závěrečná diskuse trvala pouze 2 minuty a ne všichni stihli říct svůj názor.

Po absolvování úvodní hodiny v obou třídách je nutné poznamenat, že žáci jsou v přístupu k práci a v aktivitě velmi rozdílní. Proto se v závěru práce můžeme dočkat rozdílných výsledků.

3.4.2 Druhá hodina

Téma hodiny: Seznámení s konkrétní podobou projektu – „Cesta k úsměvu“.

Cíl hodiny: Komiks jako literární žánr hlavním předmětem projektu. Stanovení nejzákladnějších bodů komiksu.

Motivace: Český film, v němž se komiks objevuje – Kdo chce zabít Jesii?

Pomůcky: Vystřižené fotografie, na kterých se lidé usmívají (příloha č. 1); videokazeta; různé komiksové časopisy;

- a) Krátké shrnutí typů projektů.
- b) Rozdělení projektu na část teoretickou a praktickou.
- c) Stanovení cíle – vytváření vlastních komiksů.

V tuto chvíli uslyší žáci o společném vytváření vlastních komiksů poprvé.

- d) Společné vymýšlení názvu projektu.

Pro maximální motivaci dostanou žáci vystřižené fotografie z novin a časopisů, na kterých se budou lidé usmívat a jejich hlavním úkolem bude přijít na to, co mají všechny fotografie společného.

Zadaný úkol budou řešit ve skupinách.

- e) Diskuse na téma – Co vše nás vede k úsměvu? Jaké důvody a situace nás vybízejí k tomu, abychom se usmívali?
Tato debata proběhne ve formě dialogu.
- f) Seznámení s postupem vytváření jednotlivých komiksů⁴⁸.
- g) Reálné setkání s komiksem – Kde všude se komiks vyskytuje?
- h) Zhlédnutí části filmu „Kdo chce zabít Jesii?“ – důležitý motivační prvek.
- i) V ukázce hledání hlavních rysů žánru.
- j) V závěru hodiny seznámení s průběhem příštích dvou hodin.

3.4.2.1 Reflexe – třída VIII. A

Dnešní hodina proběhla opět podle plánu. Stihli jsme vše, co bylo naplánováno. Žáci byli velice nadšení, že budou vytvářet vlastní komiksy. Při vymýšlení názvu dostala každá skupina obálku s vystřiženými fotografiemi. Na společný prvek (úsměv) přišli okamžitě. Na názvu „Cesta k úsměvu“ se všichni shodli a hned se začali vyjadřovat k zadaným otázkám⁴⁹. Žáci byli aktivní. Vyjmenovali spoustu komiksových knih a časopisů, zmínili také, že v současné době je možné vidět komiks v novinách jako seriál na pokračování, na obalech potravin, v reklamách a v televizi⁵⁰.

Film „Kdo chce zabít Jesii?“ nikdo neznal. Vysílaná sekvence byla veselá, plná humoru a žákům se moc líbila. Hlavní rysy komiksu, které se ve filmu objevily⁵¹, žáci bez problémů našli. V závěru hodiny dostali pro názornost různé komiksové časopisy, ve kterých si listovali a prohlíželi si je.

Za dnešní spolupráci v hodině byli žáci pochváleni, protože bylo vidět, že pracovali s maximálním nasazením.

---

⁴⁸ Společné vytváření komiksů, kde jednou se žáci usmějí nad fotografií, s kterou budou pracovat, podruhé nad veselou písničkou, která jim bude předlohou pro tvoření komiksu a potřetí nad vtipným příběhem z knihy, podle kterého budou vymýšlet komiks do třetice.

⁴⁹ viz. kapitola 2.4.2 – bod e

⁵⁰ Všem se vybavil pořad PRÁSK televize Nova.

⁵¹ text v bublinách; různé druhy bublin (vyjádření mluvené řeči, domněnky či zamyšlení); stručný text (časté užívání citoslovcí); když chce postava něco sdělit, tak se vždy zastaví a pak se objeví bublina;

S průběhem dnešní hodiny v VIII. A jsem byla velice spokojená. Většina se aktivně podílela na řešení úkolů. S napětím žáci očekávali, co přijde dál a jak přispějí svým nápadem k úspěšnému dosažení stanoveného cíle.

Poznámka: Tímto způsobem by měla probíhat spolupráce učitele s žáky. (Učitel navrhuje a motivuje žáky tak, aby se jejich zájem každou minutou zvyšoval. Zájem, velká chuť pracovat dál a odvedená práce, činí poté radost nejen žákům, ale i učiteli.)

3.4.2.2 Reflexe – třída VIII. B

Druhá hodina v této třídě probíhala, v porovnání s hodinou předchozí, mnohem aktivněji. Stihli jsme vše, co bylo na dnešní hodinu připravené. I tato třída měla z vytváření vlastních komiksů radost.

Žákům chvíli trvalo přijít na společné téma (úsměv) všech fotografií v obdržených obálkách. Název „Cesta k úsměvu“ se jim líbil (shodně s VIII.A). Do společné diskuse o komiksech se však zapojovali stále stejní žáci. Nepřišli na velké množství příkladů, ale některé časopisy a knihy uvedli⁵².

Filmovou ukázkou sledovali pozorně, přesto jim následné stanovení hlavních rysů komiksu činilo problémy. Před koncem hodiny jim byly také pro názornost rozdány různé komiksové časopisy, které si s radostí pročítali (příloha č. 2).

Za dnešní spolupráci v hodině byli aktivní žáci pochváleni a zároveň ti pasivnější povzbuzeni do dalších hodin.

3.4.3 Třetí a čtvrtá hodina

Téma hodiny: Návštěva knihovny – teoretické zpracování komiksu.

Cíl hodiny: Stanovení hlavních rysů komiksu – samostatné vyhledávání informací.

---

⁵² Uváděli většinou velmi známé příběhy (např. Rychlý šípy, příběhy Walta Disneyho, Pepek námořník) a nezapomněli na známý dětský časopis Čtyřlístek.

Motivace hodiny: Možné vytváření komiksů na základě teoretických znalostí.

Pomůcky: Úkoly v obálkách pro jednotlivé skupiny.

a) Seznámení s programem v knihovně.

Každá skupina dostane obálku se třemi úkoly⁵³ a prázdný papír, na který budou zaznamenávat hlavní body svých odpovědí.

Skupina č. 1

- 1) Vyhledejte definici komiksu a запиšte, odkud jste čerpali
- 2) Najděte základní charakteristiku komiksu
- 3) K zamyšlení: Jak si myslíte, že se komiks vytváří? Odpovězte v bodech.

Skupina č. 2

- 1) Vypište co nejvíce titulů, kde se komiks vyskytuje
- 2) Najděte druhy komiksu a tituly k nim přiřaďte
- 3) K zamyšlení: Jak si myslíte, že se komiks vytváří? Odpovězte v bodech.

Skupina č. 3

- 1) Charakterizujte výtvarnou formu komiksu
- 2) Charakterizujte jazykovou formu komiksu
- 3) K zamyšlení: Jak si myslíte, že se komiks vytváří? Odpovězte v bodech.

Skupina č. 4

- 1) Čím jsou známí tito čeští autoři?
Josef Lada; Kája Saudek; Jaroslav Foglar; Jan Fischer;
- 2) Vyhledejte, z které země pocházejí následující autoři a připište ke každému jménu jeden komiks, který vytvořili.
Wilhelm Bush; Sergio Tofana; W Disney; E. C. Segar; Djordje Lobačev;

---

⁵³ Úkoly jsou zadány tak, aby žákům hledání odpovědí při maximální snaze nečinilo velký problém. První dva úkoly v každé obálce jsou vždy teoretické, třetí úkol mají všichni žáci stejný (možnost porovnání).

3) K zamyšlení: Jak si myslíte, že se komiks vytváří? Odpovězte v bodech.

b) Vyhledávání informací k zadaným úkolům.

Formou skupinové práce se budou žáci učit samostatně pracovat, vyhledávat v knihách, časopisech, encyklopediích a slovnících různé informace, kterými jasně a stručně vystihnou odpovědi na zadané otázky.

c) Prezentace prací jednotlivých skupin.

d) V závěru hodiny proběhne diskuse ke konkrétní podobě a tvorbě komiksu.

Každá skupina sdělí své nápady, ve formě dialogu body porovnájí, společně jasně stanoví bodovou osnovu.

1) Napsání příběhu přetvářeného do komiksu

2) Vytvoření bodové osnovy příběhu

3) Určení počtu rámečků v komiksu

4) Kreslení obrázků a vpisování do bublin

e) Zadání domácího úkolu na další hodinu. Každý žák přinese vystřiženou fotografii (pouze obličeje) z novin či časopisu.

3.4.3.1 Reflexe – třída VIII. A

V knihovně byly připravené stoly pro 4 skupiny⁵⁴, což nám usnadnilo práci. Vedoucí knihovny sdělila žákům základní informace o knihovně, oznámila jim pravidla, která musí při pohybu po knihovně dodržovat a kde najdou potřebné prameny k jejich práci.

Po pár minutách práce byly vidět rozdíly mezi jednotlivými skupinami. Někomu šla práce rychleji, někomu pomaleji. Přesto zadané úkoly stihly všechny skupiny vypracovat. Každý se na řešení podílel a přispěl vyhledanou informací či svým nápadem. Nejintenzivněji pracovala skupina č. 3. Tato skupina měla za úkol charakterizovat výtvarnou a jazykovou formu komiksu. Členové této

---

⁵⁴ Příprava knihovny byla domluvena předem.

skupiny formulovali své odpovědi do vět, ve kterých vystihli podstatu věci.

Při společné prezentaci seznámila každá skupina ostatní žáky se svými odpověďmi. Velice potěšující bylo, že všichni společným úsilím přišli na většinu hlavních principů, jak se komiks vytváří. Nyní některé body uvedeme.

- a) rozmyšlení tématu
- b) promyšlení příběhu (napsat příběh vcelku)
- c) vytvoření bodové osnovy
- d) jak bude vypadat hlavní hrdina a ostatní postavy + přiřazení jmen
- e) rozmyslet techniku kreslení a písma
- f) rozvržení snímků
- g) zakreslení příběhu
- h) doplnění textu
- i) název by měl být výstižný
- j) konec by měl být velkými tučnými písmeny

Více informací a příkladů uvedeme v příloze č. 3.

Z těchto bodů je zřejmé, že žáci jsou teoreticky pro tvoření vlastních komiksů připraveni.

Spolupráce žáků ve skupinách splnila očekávání. Daného cíle dosáhli bez závažné pomoci učitelky. Rozvíteli jednu z kompetencí⁵⁵, která je pro jejich budoucí studium i uplatnění v životě důležitá.

3.4.3.2 Reflexe – třída VIII. B

Pro tuto skupinu, stejně jako pro třídu VIII. A, byla již v knihovně připravena stanoviště⁵⁶ pro vypracovávání zadaných úkolů a paní vedoucí seznámila žáky se základními pravidly slušného chování v knihovně. I přesto bylo několikrát nutné, neslušné chování a nevhodné projevy usměrnit.

---

⁵⁵ Žáci se ve svém věku učí samostatně pracovat, vyhledávat v knihách, časopisech, encyklopediích a slovnících různé informace, kterými jasně a stručně vystihnou odpovědi na zadané otázky.

⁵⁶ Pro tuto skupinu byly připraveny pouze tři stanoviště a tři obálky s úkoly. S odpověďmi z poslední obálky jsem je po jejich prezentaci seznámila učitelka. Jednalo se o autory komiksů a přiřazení jejich nejznámějších děl (viz úkoly skupiny č. 4).

Během práce byl v knihovně neustálý hluk a někteří se vypracovávání úkolů vyhýbali. Odpovědi na otázky byly velice stručné. Většinou žáci opsali pouze definici⁵⁷, které při následných doplňujících otázkách nerozuměli. I přes opakované upozorňování na úhlednost, odevzdala jedna skupina práci téměř nečitelnou.

Následná prezentace činila žákům problémy. Jednoslovné odpovědi či naopak dlouhé věty opsané z knih působily velké problémy po stránce obsahové. Při konečné debatě k poslednímu společnému úkolu (zamyšlení nad tvořením komiksu) dospěli žáci k určitým bodům, které nyní uvedeme:

- a) vše nejdříve promyslet (vymyšlení příběhu)
- b) napsání příběhu; vymyslet postavy a jejich počet;
- c) hrubé náčrtky
- d) kreslení postav
- e) doplňování bublin
- f) používání fantazie a ne reality

Ostatní důležité body si poté sdělili s učitelkou společně.

Třída pracovala v knihovně chaoticky. Zpočátku jim podstatně dlouhou dobu trvalo najít vhodný literární pramen a následně byli s prací velice rychle hotovi. Odvedená práce nedosahovala úrovně, které by při dostatečném rozvržení práce dosáhnout měla.

3.4.4 Pátá hodina

Téma hodiny: Práce s obrázky – nejprve vytvoření jednoduchých komiksových dialogů.

Cíl hodiny: Na základě teoretických poznatků o žánru, samostatné vytvoření dialogů.

Motivace hodiny: Žáci pracují s vlastním materiálem podle svých nápadů.

Pomůcky: Fotografie usmívajících se lidí (obličeje) z časopisu dle vlastního výběru; kreslicí potřeby; lepidlo; čtvrtka;

---

⁵⁷ Komiks je synkretický žánr, lze ho chápat jako výtvarnou realizaci dramatického textu.

- a) Zopakování a shrnutí jazykové a výtvarné formy komiksu – neméně důležité je i připomenutí úkolu, který měli všichni společný – Jak se tvoří komiks?
- b) První část projektu – práce s úsměvnou fotografií.
Během této činnosti si žáci zkusí tvoření bublin, popřípadě krátkých dialogů. Později je využijí při realizaci již celého komiksu k zadanému tématu.
Ve skupinách vytvoří dvojice, v nichž budou pracovat.
- c) Důkladné zamyšlení se nad průvodními texty.
Čeho se text v bublinách bude týkat. Měl by být vtipný a veselý (stále připomínání názvu projektu). Bude-li postava promlouvat či pouze přemýšlet, protože každá skutečnost se zaznamenává jinak. Doplnění textu do bublin, dokreslení postavy a okolí.
- d) Využití teoretických znalostí a imaginace při realizaci.
- e) Prezentace vytvořených prací.
- f) Vzájemné hodnocení žáků – nedílná součást projektového vyučování.

3.4.4.1 Reflexe – třída VIII. A

Na začátku hodiny proběhla krátká rozprava k návštěvě knihovny.

Všichni splnili domácí úkol a přinesli obrázky z novin a časopisů. Většina pracovala ve dvojicích a tvořila velmi pěkné práce. Žáci zapojovali svoji fantazii a často přišli na velmi vtipné nápady. Zadaný úkol stihli a každá práce byla zajímavá. Jednou vymysleli reklamu ve formě dialogu, podruhé komentovali aktuální situace a objevilo se i pouhé zamyšlení nad řečeným výrokem. Jazyková forma odpovídala komiksu. Text v bublinách byl jasný a stručný. Častý výskyt citoslovcí a interpunkčních znamének potvrdil jednu z charakteristik komiksu.

Během hodiny vytvořili žáci mnoho prací. Některé jsme vyfotografovali a vložili do přílohy č. 4.

Po dokončení následovala krátká prezentace. Žáci jednotlivé výtvary hodnotili a vyjadřovali své názory.

Práce s touto třídou byla bezproblémová. V hodině nenastala situace, s kterou by si nevěděli rady. Důležité je zmínit, že i žáci s vadami⁵⁸ se velmi snažili. Ostatní ve skupinách jim pomáhali a zapojovali je do práce. Celá třída byla za výborný výkon pochválena.

3.4.4.2 Reflexe – třída VIII. B

Práce v této třídě probíhala podobným způsobem jako v VIII. A.

Během úvodní debaty jsme zjistili, že návštěva knihovny vzbudila u dětí zájem o četbu⁵⁹. Tato skutečnost je považována za velice důležitou.

Všichni žáci přinesli vystřižený obrázek z časopisu. Za splnění domácího úkolu byla celá třída pochválena⁶⁰. V pracovním postupu, s porovnáním s VIII. A, nastala změna. Ve třídě VIII. B se žáci převážně věnovali nejprve výtvarné kompozici (barevně dotvářeli postavy a okolí) a teprve poté vymýšleli strukturu textu. Pár minut před zvoněním někteří rychle dotvořili bubliny s textem, jejíž kvalita nebyla vysoká. Tento příklad se netýkal celé třídy, někdo postupoval podle řečených pravidel a práci zvládl bez problémů. Fotografie z průběhu hodiny třídy VIII. B jsme vložili do přílohy č. 5.

3.4.5. Šestá hodina

Téma hodiny: Vytváření vlastního komiksu.

Cíl hodiny: Podle veselé hudební předlohy a s pomocí dětské fantazie žáci vytvoří komiks.

Motivace hodiny: Poslech písně (J. Nohavica – Lachtani) - nic abstraktního.

---

⁵⁸ U jednoho chlapce 90% hluchota a u jedné dívky LMD.

⁵⁹ Někteří se zařídili průkazku v knihovně a hned si vypůjčili knihy.

⁶⁰ Učitelka českého jazyka nám sdělila, že se obvykle každou hodinu setkává s opakem. Nikdo nenosí domácí úkoly.

Pomůcky: Přehrávač; kazeta s písní; komiksové časopisy pro rozvinutí představivosti a pro inspiraci; kreslicí potřeby; čtvrtky;

- a) Seznámení s průběhem hodiny.
Žákům se zároveň sdělí cíl hodiny.
- b) Druhá část projektu – vytváření komiksu podle hudební předlohy.
- c) Opakovaný poslech písničky – zadání úkolů:
  - 1. Víte, kdo písničku zpívá?
  - 2. Znáte ještě jinou píseň od tohoto zpěváka?
  - 3. O čem zpívá?
  - 4. Jaký byste dali písni název?
- d) Zodpovězení úkolů a stručné převyprávění děje.
- e) Připomenutí bodové osnovy – jak se tvoří komiks.
- f) Tvoření komiksu ve skupinkách.
- g) Prezentace prací v příští hodině.

3.4.5.1 Reflexe – třída VIII. A

V dnešní hodině žáci vytvářeli komiks podle hudební předlohy. Na začátku hodiny si píseň opakovaně vypočetli. Zpěváka poznali a zmínili další jeho písničku (Tři čuníci). Odpověď na poslední otázku⁶¹ pak zvolili jako název svého komiksu. První skupina pojmenovala svůj příběh „Lachtani jdou na grotesky“, druhá „Lachtaní rodina“, třetí „Lachtani v kině“ a čtvrtá „Hurá na grotesky“. Žáci začali s prací velice pečlivě. Postupovali podle osnovy a všichni se na tvorbě komiksu podíleli (příloha č. 6). Každá skupina měla o výsledku jinou představu, proto měla také každá odlišnou kompozici. U jedné skupiny bylo vidět mimořádné výtvarné nadání (příloha č. 7). Vše si nejdříve načrtli obyčejnou tužkou. Obrázky byly propracované, i bez textu naznačovaly, co je jejich obsahem.

---

⁶¹ viz kapitola 2.4.5 – bod c

Během hodiny žáci nestihli komiksy dokončit a v závěru hodiny jim bylo řečeno, že své práce dodělají následující hodinu.

3.4.5.2 Reflexe – třída VIII. B

V úvodu hodiny bylo potěšující, že po prvním vyposlechnutí hudební předlohy většina žáků zpěváka poznala.

První skupina pojmenovala komiks „Lachtani v kině“, druhá skupina komiks nepojmenovala, třetí „Lachtaní zklamání“. V pracovním tempu byly po chvíli vidět zřetelné rozdíly. První skupina (3 žáci) pracovala nejintenzivněji. Dva žáci sestavovali bodovou osnovu a jak budou zvířata vypadat a třetí načrtával obrázky (příloha č. 8). V druhé skupině (6 žáků) nevytvořili po pár minutách nic (příloha č. 9) a vytváření komiksu jim činilo velké problémy. V poslední skupině pracovali rychleji, přesto byla spolupráce mezi žáky minimální. Jeden vytvářel kompozici, ostatní ho pozorovali (příloha č. 10).

Se zvoněním odevzdali všichni rozdělané práce, které v následující hodině dokončí.

Poznámka: Vsunutím následující hodiny do původního plánu se veškeré přípravy a práce o hodinu posouvají.

3.4.6 Sedmá hodina

Téma hodiny: Pokračování v tvorbě komiksu podle hudební předlohy.

Cíl hodiny: Ve skupinách úspěšné dokončení práce.

Motivace hodiny: Zdařilé dokončení komiksů – následné vystavení v prostorách školy.

Pomůcky: Přehrávač; kazeta s písní; kreslicí potřeby; čtvrtky (rozdělané práce).

a) Rozdání nedokončených prací.

- b) Pro připomenutí hudební předlohy si žáci opět poslechnou písničku.
- c) Intenzivní práce žáků – za účelem úspěšného dokončení komiksu.
- d) Vybrání prací – prezentace komiksů bude součástí příští hodiny.

3.4.6.1 Reflexe – třída VIII. A

Žáci dostali do skupin komiksy a začali intenzivně pracovat na jejich dokončení. Během celé práce poslouchali stále dokola hudební předlohu. Žáci ve skupinách spolupracovali a na práci se soustředili. Pracovali celou hodinu, pouze jedna skupina skončila o 10 minut dříve⁶². Ta využila zbývající minuty k vytvoření společné fotografie (příloha č. 11). Ostatní odevzdali dokončené komiksy se zvoněním.

Vytváření prvního komiksu nečinilo třídě VIII. A problémy. Všichni se řídili bodovou osnovou a úspěšně komiksy během dvou vyučovacích hodin dodělali. Třída byla za svůj výkon pochválena.

3.4.6.2 Reflexe – třída VIII. B

Žáci ve třídě VIII. B také využili celou hodinu k dodělání komiksů.

První skupina pracovala intenzivně. Vyučovací hodina jí stačila k dokončení práce. Žáci vystihli děj výtvarnou kompozicí, stručný a jasný text ji doplňoval (příloha č. 12).

Druhá skupina pracovala stejně pomalým tempem jako v předchozí hodině. Žáci se neřídili bodovou osnovou a práci si nerozdělili. Propracovávali do detailu první dva obrázky, zbylý příběh začali kreslit obyčejnou tužkou a nestihli ho dodělat (příloha č. 13).

Třetí skupina si nerozvrhla správně plochu k vytvoření komiksu. Žáci byli s příběhem u konce a využili pouze čtvrtinu plochy. V závěru zvolili originální metodu a zbytek plochy zaplnili

---

⁶² Skupina nevystihla poměr čtvrtka x příběh.

poslední velkou výtvarnou sekvencí (příloha č. 14). S problémem si poradili a práci odevzdali dokončenou.

3.4.7 Osmá hodina

Téma hodiny: Prezentace vytvořených komiksů.

Cíl hodiny: Představení jednotlivých prací – důležitá součást projektového vyučování.

Motivace hodiny: Žáci se učí společně komunikovat a ostatním prezentovat své práce – jedna z důležitých kompetencí pro budoucí uplatnění dítěte.

Pomůcky: Vytvořené komiksy.

- a) Seznámení s průběhem hodiny.
Žákům bude řečeno, proč je prezentace pro naši práci tak důležitá.
- b) Prezentace se zaměří zejména na tyto body (budou napsány na tabuli):
  - 1. obecné přestavení vlastního komiksu (rozsah komiksu, kdo se na tvorbě podílel ...)
  - 2. jak žáci při práci postupovali
  - 3. zda se drželi předlohy
  - 4. co dělali nejdříve, jak jejich práce postupovala dál
  - 5. jak si rozdělili práci ve skupině
  - 6. jak se jim líbila písnička jako předloha ke zpracování
- c) Všechny skupiny budou mít čas na přípravu své prezentace.
- d) Na představení komiksu bude mít každá skupina maximálně 4 minuty.
- e) V závěru hodiny se žáci zaměří na sebehodnocení a závěrečné shrnutí jejich práce.
- f) Motivace na následující hodinu – vytváření dalšího komiksu (tentokrát se předlohou stane literární příběh).

3.4.7.1 Reflexe – třída VIII. A + třída VIII. B

V obou třídách probíhala tuto hodinu prezentace. Žáci připravovali odpovědi na zadané otázky a následně je představili ostatním spolužákům. Žáci z VIII. A byli mnohem aktivnější. Všichni se vyjadřovali ke svým výtvorům, hodnotili práce a zmínili, co by nyní na komiksu změnili. Žáci VIII. B museli být na odpovědi stále naváděni. Pokud jsme se chtěli něco dovědět, museli jsme se neustále vyptávat. Výjimkou byla první nejaktivnější skupina. V závěru hodiny se všichni žáci dověděli plán následujících hodin.

3.4.8 Devátá a desátá hodina

Téma hodiny: Seznámení s literární předlohou pro tvorbu posledního komiksu (v pořadí již třetí).

Cíl hodiny: Na základě přečteného textu postupné vytváření komiksu.

Motivace hodiny: Přečtení jedné kapitoly (Kolo) z knihy Mikulášovy patálie – autorem je francouzský spisovatel Goscinny, Sempé.

Proč jsme vybrali právě tuto knihu?

Kniha Mikulášovy patálie obsahuje vtipné příběhy malého chlapce Mikuláše. Veselé příběhy zažívá nejen ve škole a s přáteli, ale také s rodiči. Úsměvné historky souvisí s názvem našeho projektu. Mikuláš je i ve stejném věku, jako jsou děti, se kterými komiks vytváříme a především se jedná o historky všedního dne a ty se mohou stát i jim.

Pomůcky: Okopírovaná kapitola „Kolo“ z knihy Mikulášovy patálie; komiksové časopisy pro rozvinutí představivosti a pro inspiraci; kreslicí potřeby; čtvrtky;

- a) Na začátku hodiny bude žákům sdělena náplň následujících dvou hodin.

- b) Třetí část projektu – vytváření komiksu na základě literární předlohy.
- c) Před konkrétním seznámením s literární předlohou žáci odpoví na následující otázku (zároveň slouží jako motivační prvek):
  - Znáte nějaký vtipný příběh, který by mohl být přepracován jako komiks?
- d) Učitelka seznámí žáky s knihou, představí autora a stručně nastíní obsah knihy.
- e) Každá skupina dostane okopírovaný příběh a následuje společné čtení.
- f) Děti převypráví příběh vlastními slovy - důležitý bod celé práce⁶³.
- g) Připomenutí osnovy, jak se komiks tvoří – společné vytvoření 1. části – bodová osnova.
- h) Tuto a celou příští hodinu budou mít děti čas na práci – bodovou osnovu příběhu uvidí na tabuli a celý text se stane nedílnou součástí a důležitým doplňkem k úspěšnému dokončení komiksu.
- i) Komiksy budou žáci představovat v předposlední hodině celého projektu (11. hodina).

3.4.8.1 Reflexe – třída VIII. A

Po představení knihy dostali žáci do skupin okopírovanou kapitolu. Ve čtení se střídali a pozorně vnímali obsah (příloha č. 15). Po stručném převyprávění příběhu začali pilně pracovat. Na tabuli jsme napsali bodovou osnovu. Dvě skupiny využili k vytváření komiksu dvě čtvrtky (velikost A3). Všechny skupiny spolupracovali, úkoly si žáci časově rozdělili do dvou vyučovacích hodin. Řídili se bodovou osnovou, rozdělili si výtvarné sekvence, nakreslili obrázky a doplnili text do bublin.

---

⁶³ To, co převypráví vlastními slovy, se následně objeví v jejich komiksu. Zapamatují si pouze důležité informace a zbytek si najdou v textu.

První skupina pracovala na dvou čtvrtkách a využila všechny prvky komiksu. Propracovaná výtvarná forma (detaily, zvýrazněné obrysy postav, naznačení pohybu) vystihla děj příběhu, stručný a adekvátní text v bublinách ho doplňoval (příloha č. 16).

Druhá skupina pracovala také na dvou čtvrtkách, ale celou plochu nevyužili. Prázdný prostor žáci zaplnili velkým slovem „konec“. Obrázky doplňovali dvěma typy bublin (postavy hovoří, nebo pouze přemýšlí) s výstižným textem a komentáři. Postavy tmavě obkreslili a pozadí vybarvili vždy jinou barvou. Tím dosáhli pestrosti komiksu (příloha č. 17).

Třetí skupina využila jedné čtvrtky. Žáci si plochu předem rozdělili, vyznačili počet obrázků. Tím předešli problémům s rozsahem práce. Originální výtvarné zpracování komiksu „Nové kolo“ se chlapecké skupině povedlo, vytvořili příběh podle svých představ. Obsahově se řídili literární předlohou, při kresbě využili fantazii (příloha č. 18).

Žáci byli za vyčerpávající práci v obou hodinách pochváleni. Zkušenost s vytvářením předešlého komiksu jim činnost v těchto dvou hodinách ulehčila. Ve svých výkonech se zlepšili a vytvořili pěkné komiksy.

3.4.8.2 Reflexe – třída VIII. B

S žáky jsme pozorně četli kapitolu (literární předlohu) společně. Předešli jsme tím následnému nepochopení textu. Následně převyprávěli žáci příběh vlastními slovy. Všichni tvořili komiks na jedné čtvrtce. Po pár minutách práce bylo zřejmé, že k vytvoření komiksu vynaloží velké úsilí.

První skupina pojmenovala komiks „Kolo“ a při přepracovávání příběhu do komiksu se řídili předlohou. Nejprve si rozdělili plochu, následně kreslili obrázky a hned vpisovali text do bublin. Měli vše přesně naplánované, aby výtvar ve dvou hodinách stihli.

Druhá skupina nás svým pracovním tempem překvapila. Žáci se velice snažili, aby práci nyní dokončili. Na konečné podobě

komiksu jim záleželo. Měli strach z výtvarné realizace. Ta se jim povedla (zvýrazněné postavy, vybarvené pozadí,...), jen bubliny s textem mohly být čitelnější (příloha č. 19). Při spolupráci jsme postřehli zřetelný obrat k lepšímu.

Třetí skupina měla zpočátku s komiksem problémy. Nevěděli, jak si práci rozdělit. Po chvíli si naznačili obyčejnou tužkou rámečky. Jeden žák se ujal kresby, další dva vymýšleli s pomocí předlohy text do bublin, poslední člen skupiny obrázky vybarvoval a zvýrazňoval (příloha č. 20). Problémy zmizely a každý měl svou činnost.

O žácích je nezbytné říct, že pracovali aktivně a spolupráce se výrazně zlepšila. Toto zjištění bylo velice potěšující. Pochvala se stala motivujícím prvkem.

3.4.9 Jedenáctá hodina

Téma, cíl, motivace hodiny a pomůcky se naprosto shodují s osmou hodinou projektu. Hlavním předmětem hodiny se stane prezentace vlastních komiksů na základě literární předlohy.

- a) Žáci se zaměří na zodpovězení zadaných otázek⁶⁴ a následné hodnocení a sebehodnocení.
- b) Motivace na poslední hodinu – Děti vytvoří konečnou podobu celé práce a vystaví ji v prostorách školy.

3.4.9.1 Reflexe – třída VIII. A + VIII. B

Na začátku hodiny dostali žáci z obou tříd čas dodělat své komiksy⁶⁵. Žáci odpovídali na stejné otázky jako při první prezentaci. Odpovědi zaměřovali převážně na pracovní postup a rozdělení úkolů ve skupině.

---

⁶⁴ viz podkapitola 2.4.7 - osmá hodina

⁶⁵ Kdo byl s prací hotový, tak začal vymýšlet komiks podle vlastní předlohy (šlo o zaplnění času mezi dokončením komiksů a prezentací). Dodělat komiks dostali jako dobrovolný domácí úkol.

V představování komiksů byla VIII. A opět aktivnější. Žáci vyjadřovali své názory, navzájem se hodnotili. Vyhlásili hlasovací soutěž o vítězný komiks. Vyhrála první skupina s komiksem „Mikulášovo kolo“ (viz. příloha č. 16). Doplnková aktivita žáky pobavila.

VIII. B komiksy s pomocí učitelky také představila. Žáci ve zbývajícím čase vymysleli jinou doplňující činnost. Každá skupina se vystřídala u ostatních komiksů, žáci si je přečetli a v závěru zmínili, co by oni udělali jinak. Nepřímo hodnotili ostatní komiksy.

3.4.10 Dvanáctá hodina

Téma hodiny: Shrnutí a ukončení projektu.

Cíl hodiny: Vytvoření konečné podoby projektu „Cesta k úsměvu“ – vystavení v prostorách školy.

Motivace: Společnou práci uvidí nejen ostatní spolužáci, ale i učitelé a rodiče – veřejná prezentace.

Pomůcky: Všechny vytvořené komiksy; papírová role; lepidlo; nůžky; kreslicí potřeby;

- a) Na začátku hodiny společné shrnutí projektu – jak jsme při práci postupovali.
  1. Čím jsme začali?
  2. Jak naše práce pokračovala?
  3. Co jsme vytvářeli v závěru?
  4. Jaké problémy se při vytváření komiksů vyskytly?
  5. Jak se nám celý projekt líbil?
- b) Příprava veřejné prezentace projektu – Děti napíší a výtvarně dotvoří na roli papíru název projektu. Veškeré práce systematicky rozvrství, nalepí a výtvarně doplní (využití mezipředmětových vztahů).
- c) Následné vystavení v prostorách školy a společné vyfotografování.

3.4.10.1 Reflexe – třída VIII. A + VIII. B

Nejprve jsme podle bodů shrnuli společnou dvanáctihodinovou práci. Chtěli jsme vědět názory žáků na realizovaný projekt. V bodech uvedeme některé jejich odpovědi.

- příjemné zpestření hodin ČJL
- zábavná forma výuky
- propojení ČJL s jinými předměty (hudební a výtvarná výchova)
- během vyučování navštívili knihovnu (práce mimo školu)
- žáci dověděli více informací o komiksu
- zkusili si komiks v rámci hodin ČJL vytvořit
- chtěli by podobné projekty častěji

Na konečné podobě projektu se podíleli všichni žáci. Na velký kus papíru vytvořila každá třída svůj nadpis „Cesta k úsměvu“. Systematicky rozložili jednotlivé výtvary a nalepili je. Plochu výtvarně vyplnili. Pomoc a následující hodinu nám nabídl učitel výtvarné výchovy. Obě třídy si daly na konečné úpravě velice záležet.

Výsledné práce obou tříd byly velice povedené. Využili výrazných barev, konečná podoba plakátu byla pestrá a působila vesele.

V příloze č. 21 uvádíme fotografie plakátu třídy VIII. A.

V příloze č. 22 uvádíme fotografie plakátu třídy VIII. B.

Plakáty jsme vystavili v prostorách školy. Vedení školy bylo výsledkem mile překvapeno. Spolužáci z ostatních ročníků si výtvorů okamžitě všimli, prohlíželi si je a pročítali. Rodiče se přišli také podívat na výsledek několikahodinové práce svých dětí.

V úplném závěru byli žáci za vyčerpávající práci pochváleni.

3.5 Shrnutí projektu

Projektem „Cesta k úsměvu“ jsme poukázali na jednu z možností využití komiksu v hodinách ČJL.

Žáci osmých tříd vytvořili na základě získaných teoretických znalostí tři různé druhy komiksů. Postupovali od jednodušších úkolů ke složitějším. Nejprve vymysleli jednoduché komiksové dialogy, následně komiks podle hudební předlohy a na závěr přepracovali vtipný příběh.

Realizace proběhla v paralelních třídách s rozdílnými učitelskými výsledky. Rozdíly jsme zaznamenali také v průběhu naší práce. Jednalo se zejména o odlišnosti ve vzájemné spolupráci a v přístupu k zadaným úkolům. S druhým zmíněným bodem souvisel způsob vypracování jednotlivých úloh. Žáci z VIII. A přistupovali k činnostem mnohem pozitivněji a pracovali aktivněji. Žáci z VIII. B museli být víc motivováni a povzbuzováni. Přesto jedna skupina nestihla v časovém limitu komiks dokončit. Tímto zjištěním se nám potvrdila hypotéza, kterou jsme uvedli v úvodu pedagogicko – aplikační části, konkrétně v podkapitole 3.3.1 – charakteristika tříd.

Důležitým bodem celé práce byl čas, který měli žáci na vytváření komiksů. Rozsah deseti plánovaných hodin jsme prodloužili na dvanáct a přesto někdo potřeboval času víc. Žáci byli omezeni délkou pedagogické praxe, během které příběhy tvořili.

Při příští realizaci by bylo vhodné neomezovat žáky časově a naplánovat tento projekt jako dlouhodobý (např. celoroční). Všichni budou mít čas na promyšlení svých příběhů. Žáci využijí veškerých dostupných možností k vytvoření propracovaného komiksu. Jednou z eventualit je využití mimoškolní přípravy. Členové jednotlivých skupin se sejdou např. v knihovně, ve škole o volné hodině či doma a společně budou pracovat na zadaném úkolu. Tím předejdou problémům s nedostatkem času.

3.6 Další možné využití komiksu ve vyučovacích předmětech na 2. stupni ZŠ

V kapitole se zaměříme na možnosti využití komiksu v předmětech na 2. stupni ZŠ.

Zejména český jazyk nabízí různé varianty práce s tímto literárním žánrem. Své uplatnění nachází komiks také ve výuce cizích jazyků. Výtvarná výchova se zaměřuje na výtvarnou formu komiksu (např. rozvrstvení výtvarných sekvencí, technická propracovanost postav, náznak pohybu, využití barev v kresleném příběhu, ...).

Nyní uvedeme možnosti, jak s komiksem pracovat.

- **Vytváření jednoduchých komiksových dialogů:** (viz projekt „Cesta k úsměvu“) - Žáci si přinesou fotografie (např. vystřižené z novin, časopisů), nalepí je na papír, vytvoří dialog (postavy promlouvají prostřednictvím bublin) a dokreslí pozadí. Děti pracují minimálně ve dvojicích.

Obměna: Žáci vymýšlejí dialogy na zadaná témata. Fotografie nemusí být úplná, stačí část (např. obličej) a zbytek žáci dokreslí (rozvoj fantazie).

Využití: český jazyk a literatura; cizí jazyky (např. německý jazyk – krátké komiksové dialogy na téma „jídlo a potraviny“ – procvičení ustálených vazeb a slovní zásoby)

- **Reklama jako komiks⁶⁶:** – Žáci si vyberou reklamy, které přepracují ve skupinách jako krátké komiksy.

Obměna: Žáci nemusí mít konkrétní předlohu, vytvoří vlastní komiksovou reklamu.

Využití: český jazyk a literatura (část slohová); cizí jazyk (komiksová reklama v německém jazyce); ostatní vyučovací předměty – Každý učitel může dětem zadat téma, na které vytvoří reklamu.

---

⁶⁶ Televize a s ní spojená reklama velmi ovlivňuje dnešní mládež., proto uvádíme tuto variantu práce s komiksem.

- **Vytváření komiksů na základě různých předloh:** – hudební a literární předloha (viz projekt „Cesta k úsměvu“) – Žáci mají k dispozici předlohu (píseň, pohádku, vybranou kapitolu z knihy, ...) a ve skupinách pracují na komiksu.

Využití: český jazyk a literatura; cizí jazyk (např. V německém jazyce si děti přečtou pohádku a podle ní vytvoří komiks – jasné a stručné vyjadřování v cizím jazyce).

- **Vymýšlení vlastních komiksů:** – Žáci dají prostor imaginaci a vytvoří vlastní kreslený příběh. Nejsou omezováni tématem a pracují ve skupinách.

Využití: všechny vyučovací předměty na 2. stupni ZŠ

- **Sestavení příběhu na základě komiksové předlohy:** – Žáci mají před sebou obrázkový kreslený seriál, z kterého vytvoří příběh. Učí se rozvíjet myšlenky, stylisticky správně psát, využívají rozšířenější slovní zásoby. Každý pracuje sám.

Využití: český jazyk a literatura (slohová část)

- **Doplnění textu do bublin komiksu:** – Žáci dostanou komiksy bez textu. Zaměří se na výtvarnou formu, která vystihuje děj a doplní bubliny. Důležité je, aby žáci znali charakteristiku jazykových prostředků (stručný a výstižný text, užívání citoslovcí a interpunkce, ...). Nemůžou psát do bublin věty, které by psali např. ve vyprávění.

Využití: český jazyk a literatura; cizí jazyk (opakování a procvičování německé slovní zásoby);

- **Dokreslení obrázku** – Příběh bude obsahovat rámečky s textem v bublinách a žáci budou muset obrázky dokreslit. V tomto případě se zaměří na text v každé bublině a postupně vytvoří komiks.

Využití: výtvarná výchova – Žáci se učí přenášet do obrázku slovy vyjádřenou myšlenku. Vylepšují techniku kreslení a zkouší nové prvky (např. rychlý pohyb vyjádřený kresbou).

- **Dramatické zpracování komiksu** - Žáci sehraji na základě přečteného komiksu dramatickou scénku. Vytvoří transparenty

s bublinami, vepíšou text, rozdělí si role a zahrají si na komiksové hrdiny. Pracují ve skupinách a každá se zaměří na jednu část scény.

Obměna: Děti nemusí mít předlohu, vymyslí si vlastní příběh. Nejdříve by si měli příběh napsat do souvislého textu, teprve pak připravovat dramatické zpracování.

Využití: český jazyk a literatura (dramatická činnost v hodinách slohu)

V kapitole jsme poukázali na možnosti práce s komiksem ve vyučovacích předmětech na základních školách. Ve využití jsme se zaměřili převážně na český jazyk - německý jazyk a to z důvodu studovaných oborů a absolvované pedagogické praxe.

Zařazení komiksu do výuky umožňuje žákům opakovat a procvičovat probíranou látku jiným způsobem, než na který byli dlouhou dobu zvyklí.

4.

Závěr

Komiks, obrázkový kreslený seriál, zaujímá v české literatuře důležité místo. Jeho dlouholetý vývoj sahá daleko do minulosti a v českých zemích se poprvé objevil v první třetině 20. století. Mnoho autorů (Josef Lada, Ondřej Sekora, Jaroslav Foglar, Vlastislav Toman, ...) se věnovalo a stále věnuje komiksu a jejich díla jsou stále čtivá a oblíbená.

V první části diplomové práce jsme získali teoretické informace o komiksu, které jsme později uplatnili při realizaci projektového vyučování v praxi.

V druhé části jsme představili projekt „Cesta k úsměvu“, realizovaný v rámci souvislé pedagogické praxe na Základní škole v Aši. Společná práce vyžadovala promyšlenou přípravu. Následná realizace splnila cíl, který jsme na začátku stanovili – praktické využití komiksu v české literatuře na 2. stupni ZŠ. Žáci na základě teoretických informací vytvořili tři různé komiksy. V průběhu se objevily jisté překážky (neslušné chování některých žáků). Jejich vyřešení nemělo na konečnou podobu práce žádný vliv. Finální prezentace plakátu v prostorách školy sklídila úspěch. Hlavní zásluhu na něm měli především aktéři projektu – žáci. Článek v místních novinách (Listy Ašska) podpořil kladný výsledek mnohahodinové práce (příloha č.23).

Abychom dokázali bohaté využití komiksu, zmínili jsme v závěru pedagogicko-aplikační části další možné alternativy. Naše konkrétní podoba projektu „Cesta úsměvu“ není tedy jedinou variantou, ale pouze jednou z mnoha.

5.

Literatura

- Baumgärtner, A. C.: Comics. In : Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur. Weinheim und Basel 1975.
- Clair, R. – Tichý, J.: Comics. Praha : SNDK 1967.
- Čeňková, J.: Comics pro děti a mládež. In : Ladění. č. 1, 2000, s. 7.
- Geoffrey, P.: Moderní vyučování. Praha : Portál 2002.
- Hoffmannová, J.: - Müllerová, O.: Dialog v hodinách češtiny. Praha : Pansofia 1998.
- Christopher, H.: Jak kreslit postavičky a zvířátka. Praha : Svojtka & Co. 1998.
- Kruml, M.: Hrdinové kresleného světa. In : Magazín Dnes 2000.
- Martincová, O. a spol.: Pravidla českého pravopisu. Praha : Fortuna 1999.
- Martinková, V.: Teorie literatury netradičně. Praha : Trizonia 1995.
- Mikušťáková, A.: Comics. Brno : CERM 1995.
- Mikušťáková, A.: Český komiks v meziválečném období. In : Zlatý máj. roč. 40, č. 2, 1996, s. 91 – 93
- Mikušťáková, A.: Comics jako intersémiotický žánr. In : Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské Univerzity. 1995
- Mocná, D. – Peterka, J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. Praha : Paseka 2004.
- Müller, H. – kol.: Zamyšlení nad comics. Zpráva ze symposia Výzkumného institutu literatury pro mládež Univerzity J. W. Goetha Frankfurt nad Mohanem. Zlatý máj 1983.

Pízl, J.: Od pornografie k holocaustu, In: Neon. č. 2, 2000, s. 27.

Prokůpek, T.: Starší a nová jména v českém komiksu. In : Host. č. 5, 2003, s. 41.

Průcha, J.: Alternativní školy. Praha : SPN 1983.

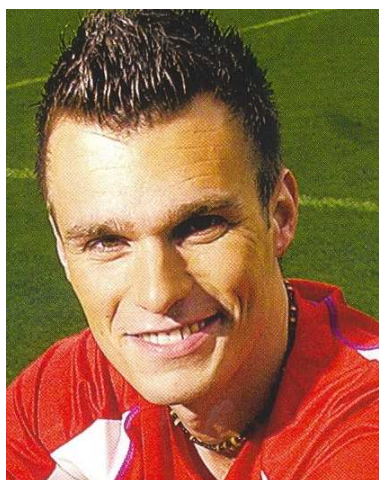
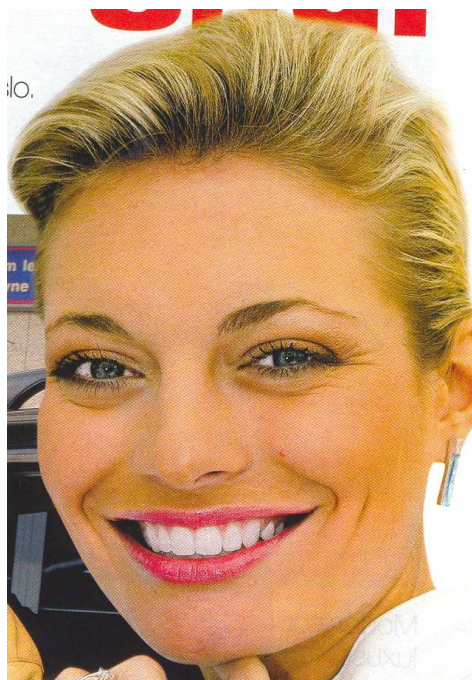
Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole. Sborník prací z mezinárodní konference onané 28. 3. 2003 na PedF UP v Olomouci. Olomouc 2004.

Urbanová, S.: Comics – recepční předpoklady a dispozice. In : Literatura a komerce. Olomouc : UP 1994.

Žilka, T.: Poetika komiksu. In : Žánrové aspekty textu literatury pro děti a mládež. Bratislava : Mladá léta 1991.

Příloha č. 1

Vybrané fotografie usmívajících se lidí

Příloha č. 2

Pročítání komiksových časopisů (viz 3.4.2.2).

Příloha č. 3

Vypracovaný úkol č. 3 žáků z VIII. A (návštěva knihovny viz 3.4.3.1).

- c). musí ~~se~~ si rozmyslet děma
- jak bude vypadat hl. hrdina a ostatní postavy
  - musí ~~to~~ mít ~~se~~ comics řádnou výtvarnou formu
  - musí být zajímavý, klidný a napínavý
  - musí se rozmyslet technika kreslení a kresla v textu a plánu
  - comics by ~~to~~ měl mít cíl a určitě poručení
  - když chceme comics rozvíjet, měli bychom ho rozdělit, v té reklamě a její části
  - comics musí mít ~~konce~~ velkými tučnými písmeny. Měl by být viditelný.

c) f. v komiksech se používají úslovce, je to jejich specifika
 - slovo slovo !!!

- pomyslet si příběh
- přivést si jinou a hlavní postavu
- načrtnout si postavu a pomyslet si text
- komiks musí mít začátek a konec
- v komiksu musí být vždy hlavní a vedlejší postavy
- komiks musí mít hlavní název
- komiks musí být zajímavý

3.

1) ROZMYSLĚT SI HLAVNÍ POSTAVY

2) ROZMYSLĚT POINTU DĚJE (TÉMA)

3) ROZVŘEŠENÍ SÍMKA (RÁMEČKY)

4) ZAKRESLENÍ DĚJE - ZAPISÁNÍ

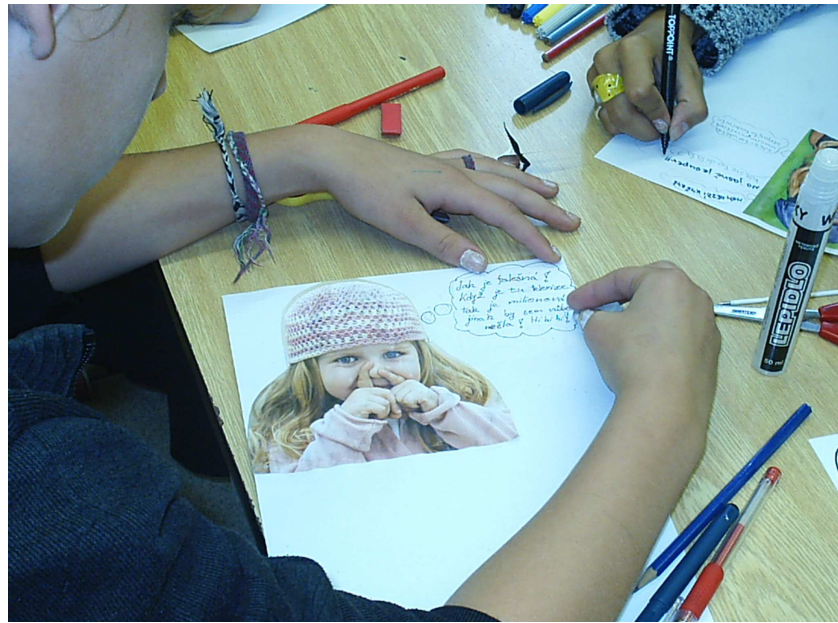
5) ZÁVĚR COMIKSU, PŘÍPADA: PŘEDČITÁNÍ PŘÍSTĚ...

Příloha č. 4

Vytváření komiksových dialogů – žáci z VIII. A (viz 3.4.4.1).

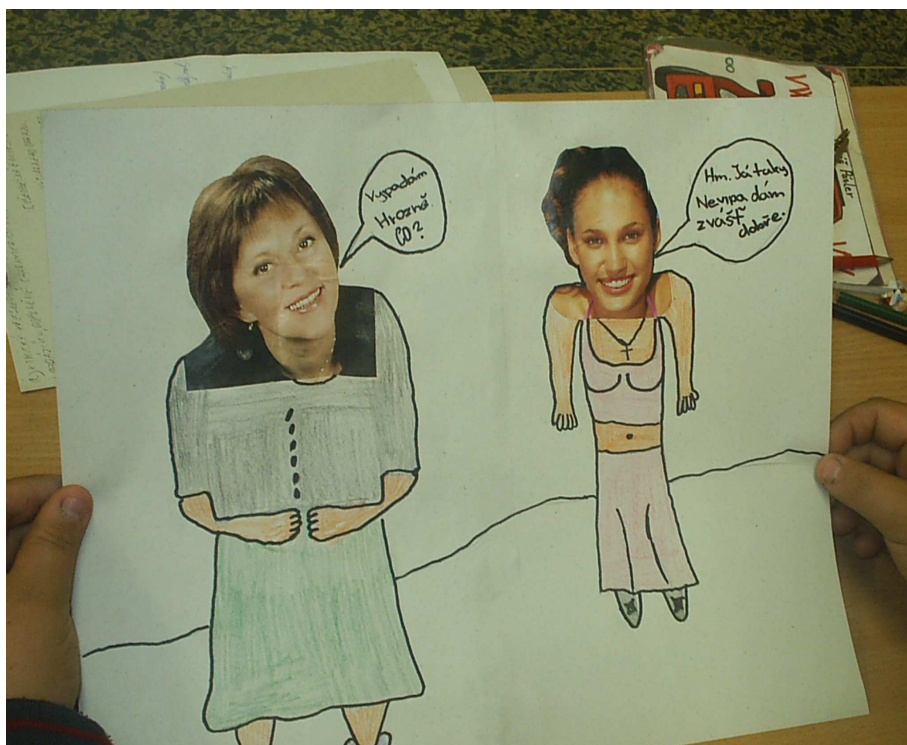
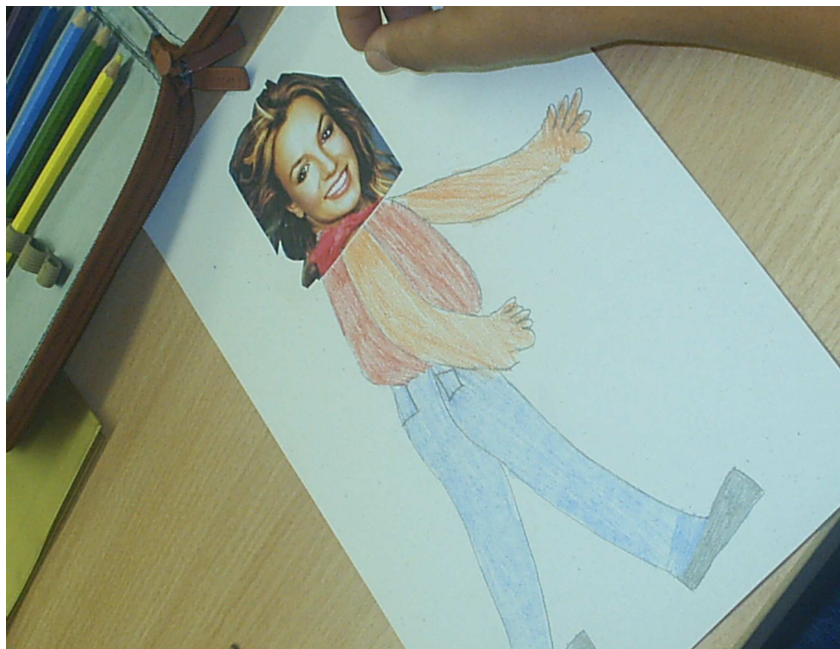

Příloha č. 5

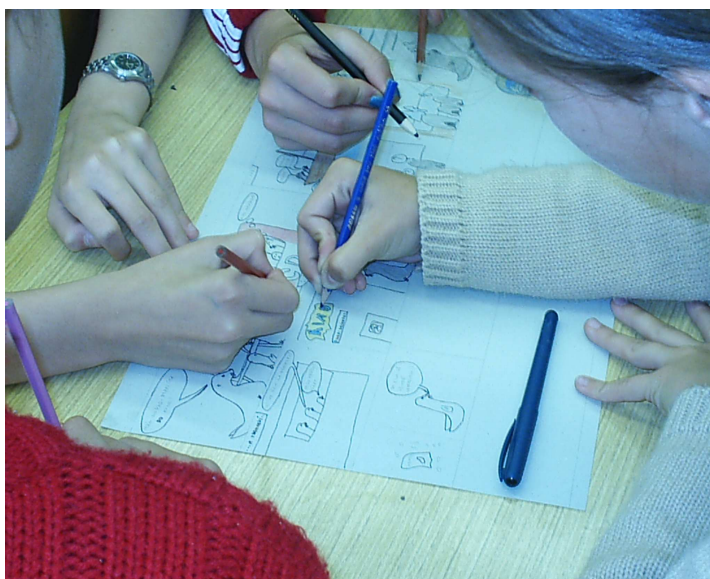
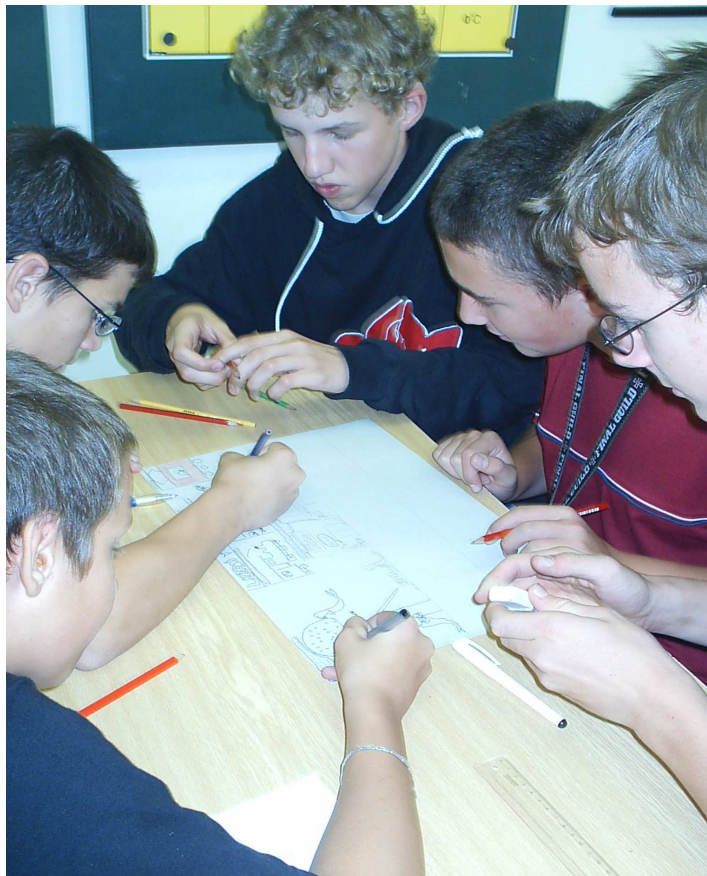
Komiksové dialogy žáků z VIII. B (viz 3.4.4.2).

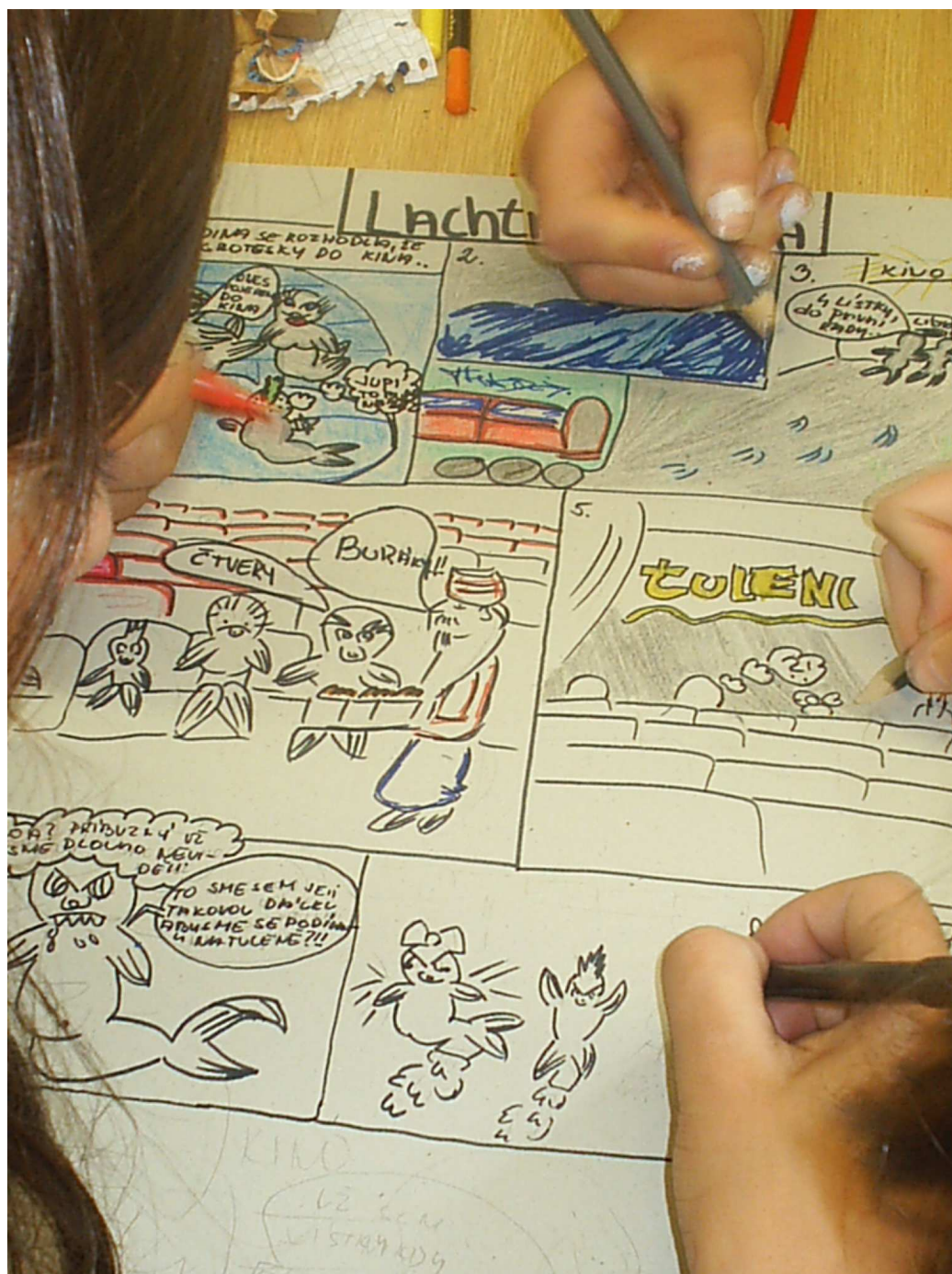
Příloha č. 6

Společná práce žáků z VIII. A (komiks Lachtani – viz 3.4.5.1).

Příloha č. 7

Propracovaná forma komiksu jedné skupiny z VIII. A (viz 3.4.5.1).

Příloha č. 8

Práce první skupiny ze třídy VIII. B (komiks Lachtani – viz 3.4.5.2).

Příloha č. 9

Práce druhé skupiny (VIII. B) – pomalé tempo, po chvíli žádný výsledek (viz 3.4.5.2).

Příloha č. 10

Minimální spolupráce třetí skupiny (VIII.B) při vytváření komiksu Lachtani (viz 3.4.5.2).

Příloha č. 11

Konečná podoba komiksu Lachtani skupiny z VIII.A (viz 3.4.6.1).

Příloha č. 12

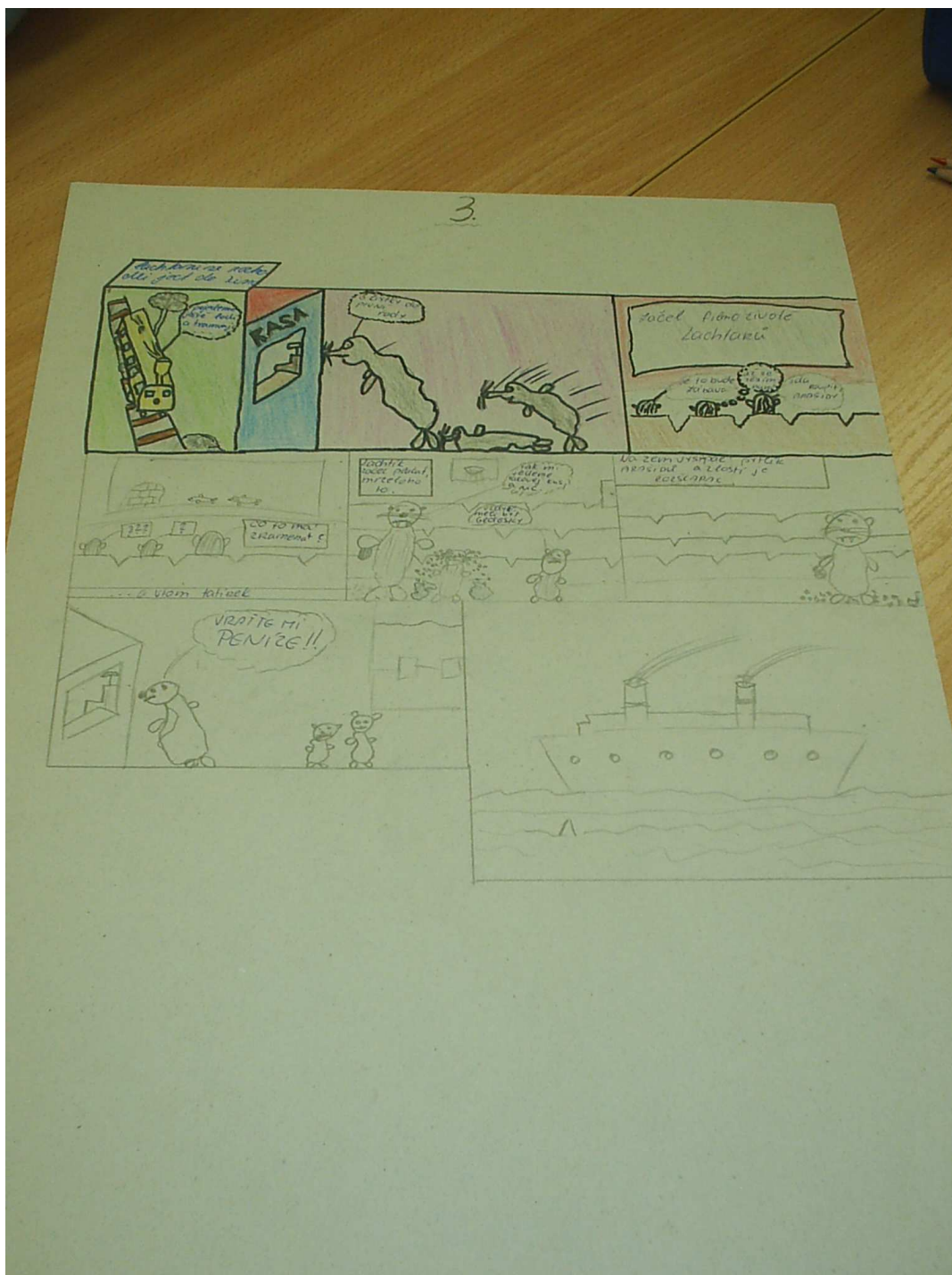
Konečná podoba komiksu Lachtani nejaktivnější skupiny z VIII. B (viz 3.4.6.2).

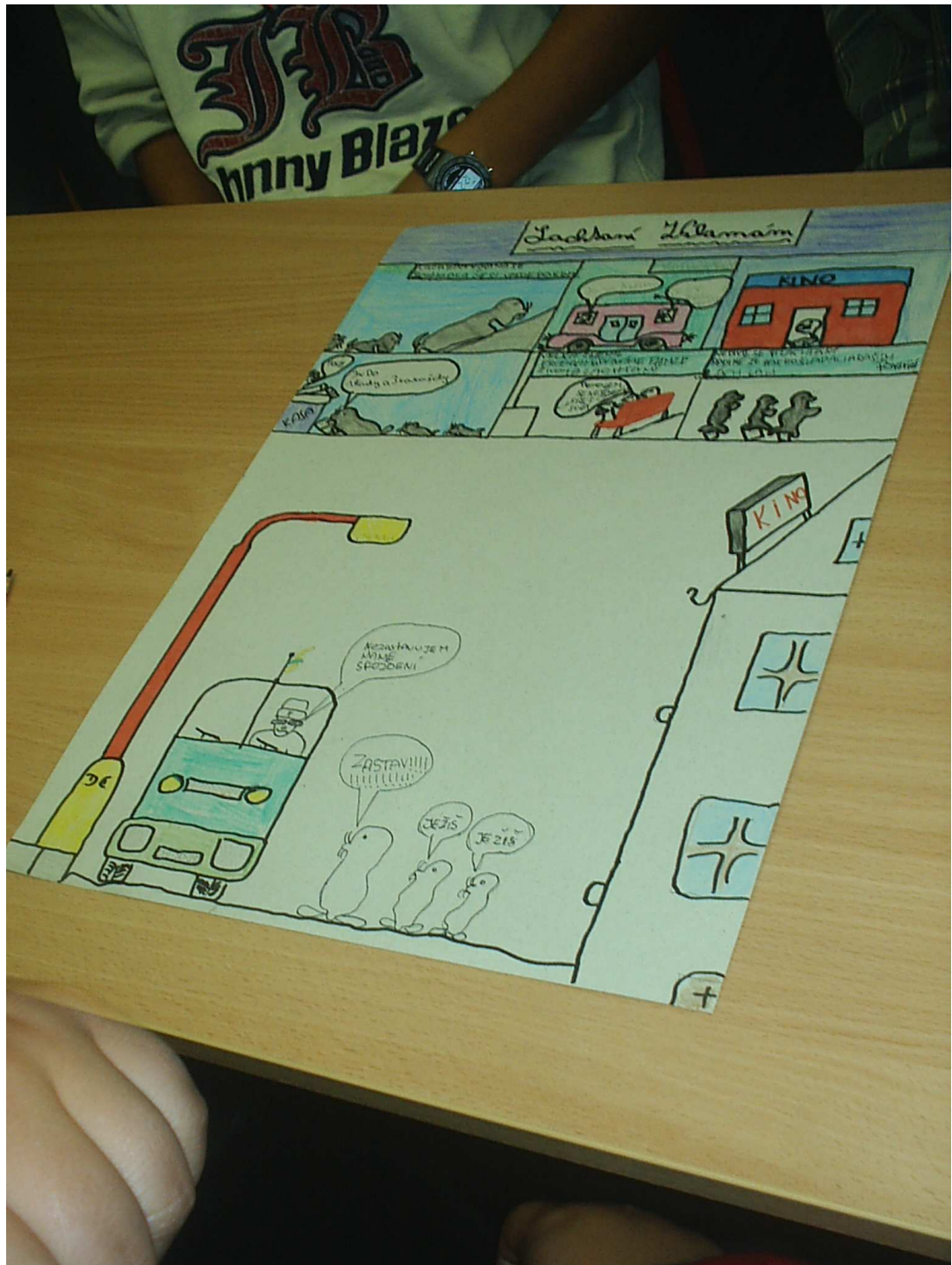
Příloha č. 13

Nedokončený komiks (Lachtani) druhé skupiny (viz 3.4.6.2).

Příloha č. 14

Třetí skupina z VIII. B a konečná podoba komiksu Lachtani (viz 3.4.6.2).

Příloha č. 15

Pozorné čtení a vnímání obsahu literární předlohy (žáci z VIII. A – viz 3.4.8.1).

Příloha č. 16

Společná práce žáků z VIII. A na komiksu Mikulášovo kolo a jeho konečná podoba (viz 3.4.8.1).

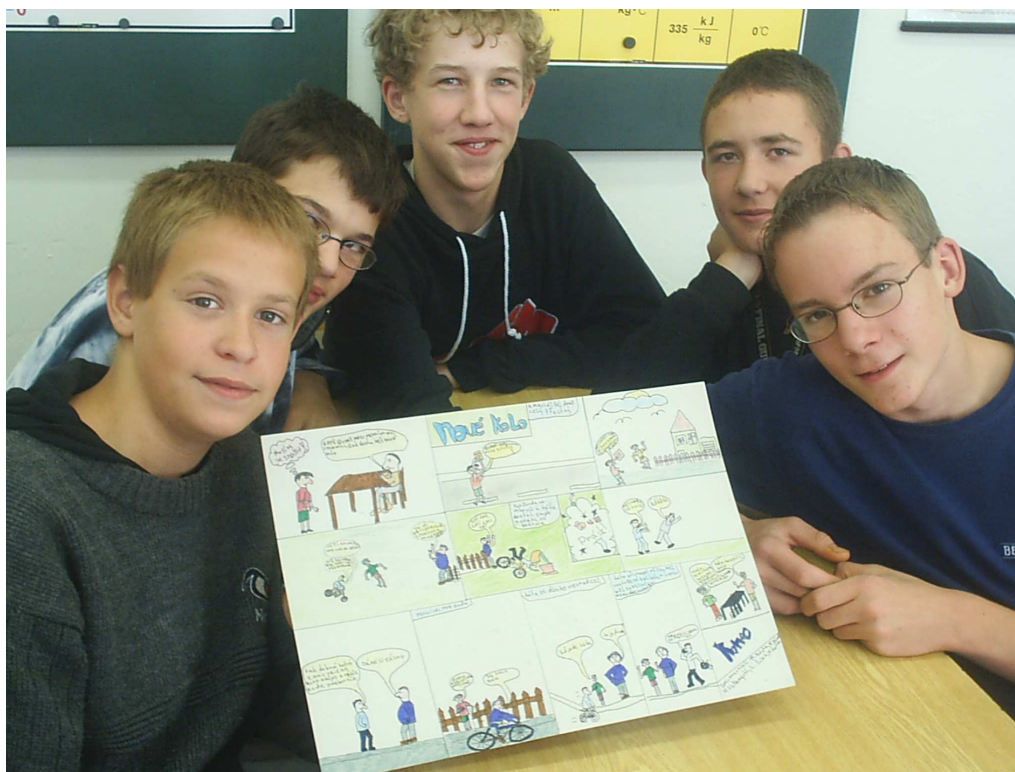
Příloha č. 17

Komiks Mikulášovo kolo v podání druhé skupiny z VIII. A (viz 3.4.8.1).

Příloha č. 18

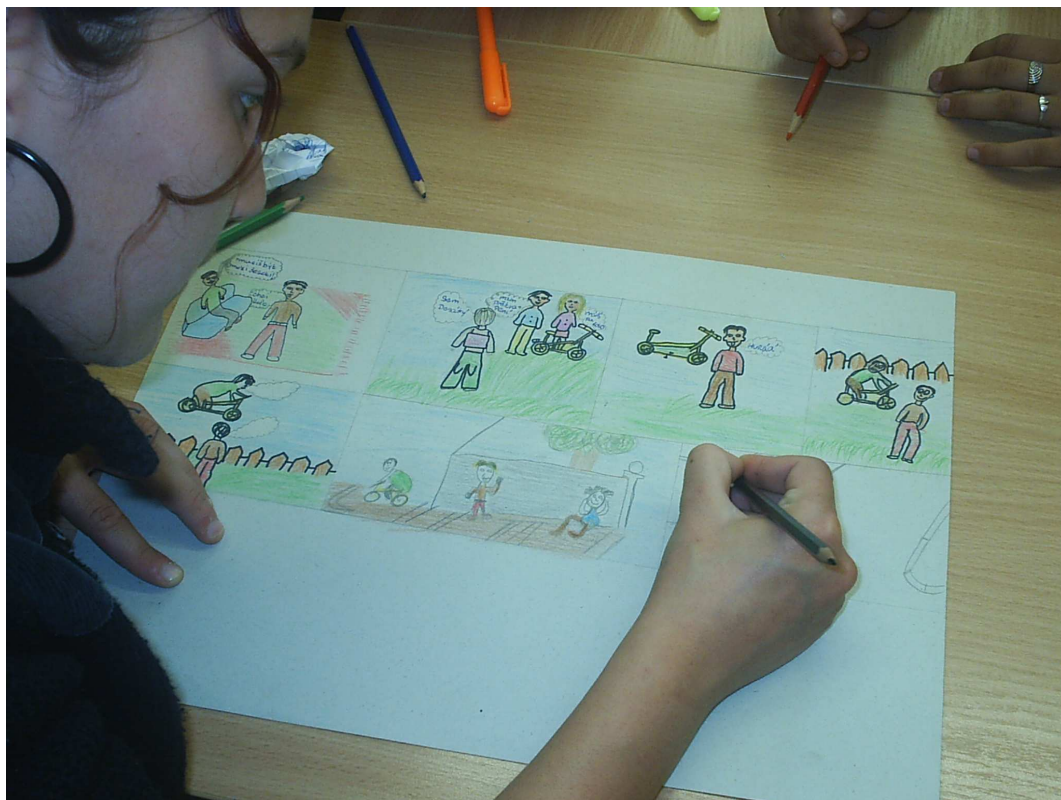
Komiks Nové kolo a třetí skupina z VIII. A (viz 3.4.8.1).

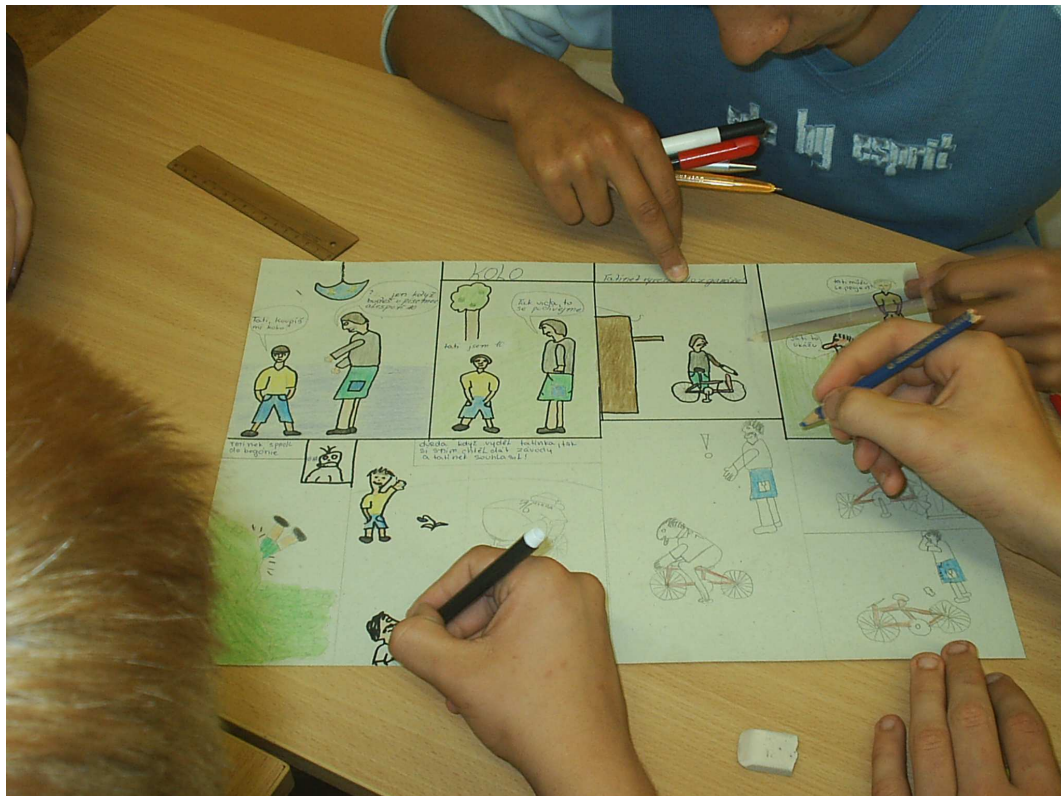
Příloha č. 19

Práce druhé skupiny z VIII. B (nejpomalejší skupina) na komiksu Mikulášovo kolo (viz 3.4.8.2).

Příloha č. 20

Společná práce třetí skupiny z VIII. B na komiksu Kolo (viz 3.4.8.2).

Příloha č. 21

Práce žáků z VIII. A na plákátu a jeho konečná podoba – vystaven v prostorách školy (viz 3.4.10.1).

Příloha č. 22

Práce žáků z VIII. B na plákátu a jeho konečná podoba – vystaven v prostorách školy (viz 3.4.10.1).

Příloha č. 23

Příprava článku pro deník Listy Ašska.

Cesta k úsměvu

„Cesta k úsměvu“ je název projektu, který vytvářeli žáci osmých tříd na Základní škole v Okružní ulici.

Projektové vyučování je moderní forma výuky, kde hlavním aktérem jsou samy děti a úkoly na zadané téma vypracovávají převážně ve skupinkách. Poté každá skupina svoji práci prezentuje ostatním a ti se snaží o hodnocení.

Konkrétně náš projekt, v hodinách českého jazyka a literatury, se týkal vytváření comicsů na tři zadaná témata. Jednou jsme pracovali s usměvavou fotkou, veselou písničkou a vtipným příběhem - proto název „Cesta k úsměvu“.

Konečnou podobu prací si mohou ostatní děti prohlédnout v prostorách školy.

Ráda bych poděkovala vedení školy a pedagogickému sboru za podporu a možnost tento projekt s dětmi vytvořit.

*Barbora Čerovská
studentka 4. ročníku ped. fak. v Liberci*

Podoba článku v regionálním týdeníku Listy Ašska.

Chyby v přípravě článku nebyly.

Cesta k úsměvu Aš

"Cesta k úsměvu" je název projektu, který vytvářeli žáci osmých tříd na základní škole v Okružní ulici. Projektové vyučování je moderní forma výuky, kde hlavním aktérem jsou samy děti a úkoly na zadané téma vypracovávají převážně ve skupinkách. Poté každá skupina svoji práci prezentuje ostatním a ti se snaží o hodnocení. Konkrétně náš projekt, v hodinách českého jazyka a literatury, se týkal vytváření comicsů na tři zadaná témata. Jednou jsme pracovali s usměvavou fotkou, veselou písničkou a vtipným příběhem - proto název "Cesta k úsměvu". Konečnou podobu prací si mohou ostatní děti prohlédnout v prostorech školy. Ráda bych poděkovala vedení školy a pedagogickému sboru za podporu a možnost tento projekt s dětmi vytvořit.

Barbora Čerovská, studentka 4. ročníku ped. fak. v Liberci

